

Broj 1/2, 2020. Godište IX.

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

TEMA BROJA

Godina čitanja 2021.:

poticanje čitanja i primjeri

IMPRESSUM

KALIBAR: Časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

IZDAJE

Društvo knjižničara Karlovačke županije

Ljudevita Šestića 1

47 000 Karlovac

ISSN 2623-5811 (online)

Godište 9., br. 1/2 (2020.)

ZA IZDAVAČA

Lidija Šajatović

UREDNIŠTVO

Gordana Šutej, Školska knjižnica | OŠ "Ivan Goran Kovačić" Duga Resa

Kristina Čunović, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

Ana Sudarević, Školska knjižnica | OŠ Dubovac Karlovac

Lidija Šajatović, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

GLAVNI UREDNIK / PRIPREMA/ GRAFIČKI DIZAJN

Miroslav Katić, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

LEKTURA

Vedrana Kovač Vrana, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

Autor fotografija: Marinko Polović

godišnje planirano dva broja

godina postavljanja publikacije na mrežu: 2022.

SADRŽAJ

Uvodnik	1
----------------------	----------

TEMA BROJA: GODINA ČITANJA 2021.: POTICANJE ČITANJA I PRIMJERI

Maja Zrnčić: 2021. GODINA ČITANJA – Želiš znati? Želiš osjećati? Čitaj!	4
Snježana Berak: Interdisciplinarni pristup čitanju	12
Anita Peti-Stantić: Razgovorom i čitanjem do dvopismenog mozga	18
Gordana Šutej: Podučavanje pismenosti po metodi Nancie Atwell	25

IZ NARODNIH KNJIŽNICA

Dubravka Vaštuka: Priče koje pomažu	34
Marijana Mazor, Nikolina Brozović Stipetić: Čitanje je radost	37
Bogdan Bošnjak: Čas s Edom	39
Nikolina Brozović Stipetić: Blackout poezija u godini čitanja	41

IZ ŠKOLSKIH KNJIŽNICA

Ana Sudarević: Čitanje-bilo kad i bilo gdje: Program u knjižnici	
OŠ Dubovac u 2021. – Godini čitanja	43
Gordana Šutej: Književni susret: Školski sat s Bojanom.....	47
Đurđa Ivković-Macut: Godina čitanja u OŠ Dragojle Jarnević	49

SADRŽAJ

VIJESTI IZ KNJIŽNIČARSTVA

Gordana Šutej: **Šest okruglih stolova o školskim knjižnicama:**

Zagovaramo školske knjižnice..... 55

Kristina Čunović: **Izvešće o stanju u narodnim i školskim knjižnicama**

Karlovačke županije u 2020. godini..... 58

PRIKAZI, INTERVJUI I RAZMIŠLJANJA

Intervju s Ivanom Kraljevićem

(razgovor vodio Miroslav Katić)..... **64**

UVODNIK

Na prijedlog Ministarstva kulture i medija, Vlada Republike Hrvatske proglasila je 2021. Godinom čitanja uz slogan „Čitajmo da ne ostanemo bez riječi“. Realizacija je to mjere Akcijskog plana Nacionalne strategije poticanja čitanja (2017.-2022.) koja doprinosi razvoju kulture čitanja. Sve ustanove u obrazovanju i kulturi pozvane su da osmisle programe koji će poticati čitanje. U novom broju "KAlibra" željeli smo prikazati prakse i programe knjižnica usmjerene na poticanje čitanja, načine na koje oni utječu na razvoj navika čitanja i čitateljske pismenosti te na koji način knjižničari surađuju sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Tema broja obuhvaća četiri rada. Maja Zrnčić iz Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske te voditeljica programa "Ruksak (pun) kulture" dala je pregled aktivnosti koje je Ministarstvo poduzimalo tijekom Godine čitanja; Snježana Berak, dopredsjednica Hrvatskog čitateljskog društva te dobitnica nagrade „Crna ovca“, književno-likovne nagrade za najbolju hrvatsku slikovnicu, pisala je o interdisciplinarnom pristupu čitanju; dr. sc. Anita Peti – Stanić o razvoju dvopismenog mozga, dok je članica našeg Uredništva Gordana Šutej zaokružila temu broja s člankom o najboljoj učiteljici čitanja na svijetu - Nancie Atwell. I u ovom broj donosimo standardne rubrike "Iz narodnih", "Iz školskih knjižnica", koje su također tematski vezane za Godinu čitanja, te vijesti iz knjižničarstva.

Broj završavamo intervjuom s inicijatorom Zelenih knjižnica Ivanom Kraljevićem. Kada je 2018. godine ponovo započelo izlaženje "KAlibra: časopisa Društva knjižničara Karlovačke županije", želja novog, kao i svih uredništava do sada je ostala ista: informirati, educirati i komunicirati te osigurati redovitost izlaženja. Ovu potonju želju, nažalost, nismo realizirali. U protekle četiri godine od predviđenih osam brojeva izašlo je dvostruko manje, uključujući i ovaj tekući broj koji je izašao s pola godine zakašnjenja.

Ovo je ujedno i zadnji broj "KAlibra" s uredništvom u ovom sastavu. U kojem smjeru će novi urednik razvijati časopis, hoće li zadržati ovu formu, pretvoriti ga u bilten i tako omogućiti redovitost izlaženja ili dati mu dodatnu ozbiljnost i pretvoriti u stručno-znanstveni recenzirani

časopis? Na meni je samo da mu zaželim sreću, a svome uredništvu i svima vama čitateljima kako i svim autorima članaka zahvalim na suradnji.

Miroslav Katić

.

.

.

TEMA BROJA:
Godina čitanja 2021.:
poticanje čitanja i primjeri

2021. GODINA ČITANJA

Želiš znati? Želiš osjećati? Čitaj!

**TEMA
BROJA**

Maja Zrnčić, prof.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske

maja.zrncic@min-kulture.hr

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 30. prosinca 2020. podržala prijedlog Ministarstva kulture i medija RH da se 2021. godina proglasi Godinom čitanja. Realizacija je to mjere Akcijskog plana Nacionalne strategije poticanja čitanja, koju je Vlada usvojila 2017. godine, a koja pridonosi razvoju kulture čitanja i omogućava što većem dijelu društva čitanje sa zadovoljstvom i razumijevanjem. Jednako kao što čitanje doprinosi razvoju društva, tako i društvo treba omogućiti usvajanje i razvijanje čitateljskih navika i oblikovanje kompetentnih čitatelja. U tom smislu Nacionalna strategija poticanja čitanja (2017. – 2022.) Vlade Republike Hrvatske promiče čitanje kao osobitu društvenu vrijednost.

Zbog pandemije te smanjene mogućnosti organizacije i sudjelovanja u kulturnim

događanjima na dosada uobičajene načine, jedna od kulturnih djelatnosti koja je u toj situaciji mogla priskrbiti više pozornosti i vremena jest upravo čitanje. Budući da je čitanje jedan od preduvjeta sudjelovanja u kulturi, ono izravno i neizravno utječe na poboljšanje ukupne kvalitete života pojedinca i društva, što nam je u ovim iznimnim okolnostima prijeko potrebno.

Tijekom Godine čitanja osmislili smo i provodili nove aktivnosti (dodjela nagrada za najbolju knjižaru, objava natječaja za najbolju video najavu knjige za učenike osnovnih i srednjih škola, medijska kampanja s osobama iz javnog života („ambasadori čitanja“) koje podržavaju čitanje, organiziranje međunarodne konferencije o čitanju i dr.) koje su doprinijele afirmaciji čitanja. Vidljivost programa koji potiču čitanje posebno se povećala tijekom medijske kampanje, emitiranjem tele -

vizijskih spotova u kojima poznate osobe pozivaju i govore o svom iskustvu čitanja (Jelena Miholjević – glumica, Davor Bruketa – dizajner, Vlado Martek – konceptualni umjetnik, Zvone Boban – sportaš, Robert Knjaz – redatelj, Ante Gelo – glazbenik i Nika Turković – glazbenica) te emitiranjem crtića za djecu (autorica Ivana Guljašević Kuman) koji su izuzetno dobro primljeni. Kampanja je doprinijela stvaranju ozračja razvoja kulture čitanja. Aktivnosti koje Ministarstvo kulture i medija i drugi sudionici u kulturi redovito provode u cilju promocije knjige i čitanja, dobili su tijekom Godine čitanja dodatnu vidljivost.

Uz programe za sve dobne skupine, posebna pozornost u Godini čitanja bila je usmjerena na programe za djecu i mlade. Nastojali smo različitim programima omogućiti i poticati čitanje iz zadovoljstva, posebno kod mladih čitatelja, s ciljem da čitaju ono što ih zanima, jer mladi suprotno od uvriježenog mišljenja, čitaju, ali ne uvijek ono što bi htjeli odrasli.

Zašto nam je još čitanje važno? Identifikacijski modeli koji se javljaju u književnosti nude mogućnosti za uspješnije razumijevanje međuljudske komunikacije, bolje rješavanje konflikata ili potpunije shvaćanje onoga što nam u životu pomaže

ili što nam prijeti. Čitanje povećava emotivnu inteligenciju i toleranciju. Puno je različitih emocionalno-spoznajnih, stručnih i korisnih razloga za poticanje čitanja, ali jednako je tako važno i čitanje koje razvija samosvijest, samopouzdanje i vrijednosti koje nisu uvijek mjerljive, ali su dugoročno važne za kvalitetu života pojedinca i za opće dobro zajednice. Upravo zato je 2021. godina bila pravi trenutak za proglašavanje Godine čitanja u kojoj je cijela Hrvatska čitala zajedno.

Javni poziv za programe koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike

Ministarstvo kulture i medija osiguralo je ukupno 1.981.000,00 kuna za dodjelu potporaprogramima koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike u kulturi u Republici Hrvatskoj za 2021. godinu. Prispjelo je 417 prijava, od kojih je odobreno 79 programa (12 za kazalište, 3 za film, 1 za ples, 44 za književnost, 1 za glazbu, 4 za vizualnu umjetnost, 5 za kulturnu baštinu i 9 interdisciplinarnih), a sve je prijavljene programe vrednovalo stručno povjerenstvo. Pri ocjenjivanju programa vodilo se računa o kvaliteti, izvornosti i inovativnosti predloženog programa, promicanju interkulturnog dija -

loga, stručnoj utemeljenosti i ekonomičnosti. Osim navedenih kriterija, vodilo se računa i o regionalnoj rasprostranjenosti, podržali su se programi kojima je cilj poticanje čitanja i razvoj čitateljske publike, a sadrže neke od sljedećih programskih aktivnosti:

- aktivnosti poticanja čitanja i razvoj čitalačkih kompetencija te aktivnosti podizanja javne svijesti o važnosti čitanja za osobni razvoj i društvenu integraciju

- stvaranje angažirane čitateljske publike koja će sudjelovati u umjetničkim i kulturnim događanjima u formalnom i neformalnom okruženju

- omogućivanje pristupa čitateljskim programima u prometno slabije povezanim područjima, povećanje sudjelovanja u programima poticanja čitanja ranjivih skupina (djeca i mladi, srednja i starija generacija, osobe s invaliditetom, jezične i nacionalne manjine, stanovnici rijetko naseljenih područja i područja od posebne državne skrbi i sl.)

- povećanje vidljivosti važnosti čitanja u tehnološko-medijskome prostoru na inovativan i kreativan način, razvoj modela za interaktivnu komunikaciju s čitateljskom publikom putem digitalnih sadržaja (npr. aplikacije, videoigre, programski kanali –

live streaming, digitalne platforme, internetske stranice i sl.)

- istraživanja, razmjena znanja (inovativan i interdisciplinarni pristup), aktivnosti u vezi s edukacijom, čitateljskim navikama te ulogom čitanja u društvu

- osmišljavanje i provedba suradničkih praksi s ciljem uključivanja šire zajednice u razvoj programa poticanja čitanja te povezivanje sa sličnim domaćim i međunarodnim inicijativama

- osmišljavanje inovativnih pristupa u uspostavljanju komunikacije s književnim djelima

- poticanje književnika i organizacija u kulturi i umjetnosti na razvoj postojeće te stvaranje nove čitateljske publike osmišljavanjem i provođenjem inovativnih pristupa u komunikaciji.

Čitanjem do uključivog društva

U Godini čitanja, putem poziva Čitanjem do uključivog društva u sklopu Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014. – 2020. za financiranje 12 projekata, knjižnicama u Splitu, Hrvatskoj Kostajnici, Virovitici, Vinkovcima, Gospiću, Poreču, Karlovcu, Vrpolju, Čakovcu, Novom Marofu, Lekeniku i Bjelovaru dodijeljena su

bespovratna sredstva u iznosu od 35 milijuna kuna. Iza službenog naziva programa nalaze se bibliobusi, putujuće knjižnice te svi oni do kojih se u udaljenim krajevima i naseljima do sada nije moglo doći, a zahvaljujući ovom programu do njih će, napokon, redovito dolaziti knjige. Ukupna financijska alokacija poziva usmjerenog na povećanje socijalne uključenosti pripadnika ciljanih skupina kroz razvoj čitalačke pismenosti je 41 milijun kuna, od kojih se skupini aktivnosti A (bibliobusi) dodjeljuje 35 milijuna kuna. 85% iznosa osigurano je iz Europskoga socijalnog fonda (ESF-a), dok je Ministarstvo kulture i medija osiguralo obavezni udio nacionalnog sufinanciranja od 15%. Iznos od 6 milijuna kuna dodijeljen je programima kojima će se povećati dostupnost čitalačkih materijala osobama kojima oni nisu na raspolaganju u mjestu boravka ili stanovanja i programima prilagođenim potrebama različitih ranjivih skupina.

Rođeni za čitanje – nacionalni program poticanja čitanja djeci od najranije dobi

Program **Rođeni za čitanje** nacionalni je program poticanja čitanja djeci od najranije dobi. Program se provodi kao mjera

Akcijskog plana 2020. provedbe Nacionalne strategije poticanja – cilj 1.4.: Poticati međusektorsko povezivanje i suradnju svih institucionalnih i izvaninstitucionalnih sudionika na području poticanja čitanja u sklopu Godine čitanja; mjera 1.4.1.: povezivanje aktivnosti Strategije s kompatibilnim aktivnostima u različitim sektorima na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i EU razini. Akcijskim planom predviđeno je da program Rođeni za čitanje na nacionalnoj razini provodi Ministarstvo kulture i medija u suradnji s Ministarstvom zdravstva Republike Hrvatske, uz podršku Hrvatskoga pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za socijalnu i preventivnu pedijatriju. Program će kroz višegodišnje aktivnosti na nacionalnoj razini promicati čitanje od najranije dobi i baviti se predškolskom djecom kao čitateljima uz aktivnu ulogu pedijataru. Glavni je cilj programa na redovitim sistematskim pregledima djece uputiti svakog roditelja/skrbnika u važnost čitanja naglas za razvoj djetetovih čitalačkih navika te čitanja iz užitka, a što značajno utječe na sveukupni djetetov razvoj. Tijekom četiri pedijatrijska pregleda, od šestog mjeseca života do polaska u školu, pedijatri djeci čitaju slikovnice prilagođene dobi djece te na kraju pregleda poklanjaju slikovnice koje će roditelji/skrbnici moći

nastaviti čitati u obiteljskom okruženju. Čitalačka pismenost jedna je od bitnih životnih vještina koja utječe na naše zdravlje, stoga je namjera da poticanje čitanja djeci od najranije dobi postane sastavni dio preventivnih i javnozdravstvenih mjera u promidžbi zdravlja djece.

Na Javnom pozivu za dostavu ponude za oblikovanje slikovnica za program Rođeni za čitanje, objavljenom 2020. godine, a upućenom hrvatskim književnicima i autorskim timovima, stručno povjerenstvo Ministarstva kulture i medija odabralo je četiri slikovnice namijenjene djeci u dobi od 6 mjeseci do 7 godina:

- „Bebe su super“, Ivane Guljašević Kuman (za dob od 6 mjeseci do 1,5 godine)
- „Moj medo“, Ivane Musić (za dob od 1,5 do 3 godine)
- „Što sve danas moram napraviti“, Ivane Guljašević Kuman (za dob od 3 do 5 godina)
- „Sve mogu sam/sama“, Ivane Guljašević Kuman (za dob od 5 do 7 godina).

U Republici Hrvatskoj se u prosjeku rodi 40 000 beba godišnje, a Ministarstvo kulture i medija tiskati će i dostaviti slikovnice za svako dijete u 282 pedijatrijske ordinacije u Hrvatskoj (ukupno četiri slikovnice do djetetova polaska u školu). Tijekom 2022.

godine u svakoj će županiji biti organizirane edukacije pedijatara o važnosti čitanja djeci naglas. Edukacije pedijatara vodit će stručna suradnica Ministarstva kulture i medija prim. mr. sc. Marija Radonić, dr. med. spec. ped. pulmolog, idejna začetnica programa Rođeni za čitanje u Hrvatskoj. Predstavljanje programa Rođeni za čitanje i prva edukacija za pedijatre započela je u Godini čitanja 15. prosinca 2021. u Gradskoj knjižnici Slavonski Brod.

Međunarodna konferencija o poticanju čitanja – Čitajmo da ne ostanemo bez riječi

Ministarstvo kulture i medija je 12. listopada 2021. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu organiziralo međunarodnu konferenciju o poticanju čitanja – Čitajmo da ne ostanemo bez riječi. Afirmacija kulture čitanja u izazovima današnjice, kao što su pad interesa za knjigu i čitanje, novi načini čitanja u digitalnom okruženju, nedostatna kompetencija pismenosti, usvajanje i razvijanje čitateljskih navika i oblikovanje kompetentnih čitatelja, bili su važni ciljevi ove konferencije kao središnjega znanstvenog događaja 2021. Godine čitanja.

Na konferenciji su izlagali svjetski priznati

stručnjaci za područje poticanja čitanja, međunarodni i hrvatski znanstvenici koji su temi čitanja dali osobni doprinos, nove perspektive i potaknuli nove načine njegova afirmiranja u društvu:

- dr. sc. Maryanne Wolf, direktorica Centra za disleksiju, divergentna učenja i društvenu/socijalnu pravdu Sveučilišta UCLA (SAD)
- dr. sc. Adriaan van der Weel, profesor emeritus Studija za knjigu i digitalne medije Sveučilišta Leiden (Nizozemska)
- Sabine Uehlein, direktorica za programe i projekte u Zakladi za poticanje čitanja u Mainzu (Njemačka)
- dr. sc. Anita Peti Stantić, redovita profesorica i predstojnica Katedre za slovenski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Hrvatska)
- dr. sc. Miha Kovač, redoviti profesor na Odsjeku za bibliotekarstvo, informacijske znanosti i znanost o knjizi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani (Slovenija)
- Joanna Kaźmierczak, specijalist istraživač na Institutu za istraživanje obrazovanja u Varšavi, nacionalni projekt menager za PISA-u, PIRLS i TIMSS (Poljska).

Virtualno je konferenciju pratilo 685 sudionika iz Hrvatske, Francuske, Slovenije,

Austrije, Makedonije, Srbije te Bosne i Hercegovine, a u dvorani je bilo prisutno još četrdesetak sudionika.

Nagrada najboljim hrvatskim knjižarama i antikvarijatima

Programom Nagrade najboljim hrvatskim knjižarama i antikvarijatima daje se dodatna podrška knjižarskoj djelatnosti, pridonosi povećanju vidljivosti knjižara i razvoju čitateljske publike. Na natječaj je najviše prijava (17) pristiglo iz Zagreba, a slijede Rijeka, Osijek, Split i Zadar. Također, najviše pristiglih prijava bilo je u kategoriji knjižara u okviru knjižarskog lanca (22), a zatim je prijavljeno 10 samostalnih knjižara te 8 antikvarijata iz cijele Hrvatske.

Najboljim antikvarijatima proglašeni su riječki Antikvarijat Ex libris, osječki Antikvarijat Ezop, Antikvarijat udruge Krilo Labina iz Labina, a najboljim antikvarijatom u Zagrebu proglašen je Antikvarijat Biblos. Najbolje samostalne knjižare u 2021. su karlovačka Knjižara Knjiguljica, osječka Knjižara Nova, splitska Striparnica Columbo te zagrebačka Knjižara Fraktura. Najboljim knjižarama u okviru knjižarskog lanca proglašene su knjižara Hoću knjigu Joker centar u Splitu, knjižara Znanje u Slavanskom Brodu, knjižara Verbum u

Vinkovcima i zagrebačka knjižara Hoću knjigu Megastore. Publika je putem mrežne stranice Godine čitanja <http://www.citaj.hr> s 12 977 elektroničkih glasova dala svoj doprinos u odabiru najboljih, a Povjerenstvo u sastavu: pjesnikinja Ana Brnardić, prevoditeljica Lea Kovacs te putopisac i dramski pisac Jasen Boko, nakon obilaska svih prijavljenih knjižara odlučivalo je prema zadanim kriterijima.

Mrežna stranica citaj.hr

Povodom Godine čitanja Ministarstvo kulture i medija postavilo je posebnu mrežnu stranicu namijenjenu poticanju čitanja: <http://www.citaj.hr>. Stranica sadrži rubrike: Vijesti, Vremenik događanja, interaktivnu Kartu aktivnosti – Godina čitanja u tvojoj blizini, Zašto čitam?, Izbor za najbolju knjižaru. Stranica će nastaviti s radom i nakon Godine čitanja, a do sada je objavljeno više od stotinu vijesti.

Svjetska nagrada za pismenost

Kampanja Godina čitanja kao dio Nacionalne strategije poticanja čitanja Ministarstva kulture i medija ušla je u uži izbor Svjetske nagrade za pismenost u kategoriji Nacionalni doprinos pismenosti.

2021. Godina čitanja dobila je time i posebno međunarodno priznanje.

2021. Godina čitanja u brojkama:

- 1.981.00 kn za programe koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike
- 41 milijun kuna za projektne prijedloge „Čitanjem do uključivog društva“
- 13 milijuna kuna za otkup knjiga za narodne knjižnice
- 50 milijuna kuna za otkupe, prijevode, knjižarsku infrastrukturu i programe poticanja čitanja
- 79 programa održanih u sklopu Javnog poziva za predlaganje programa koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike u RH za 2021. godinu
- 1 finale izbora za Svjetsku nagradu za pismenost
- 12 bibliobusa za područja sa slabom prometnom povezanošću
- 40 knjižara u natječaju za najbolju knjižaru
- 685 sudionika Međunarodne konference o poticanju čitanja „Čitajmo da ne ostanemo bez riječi“
- 890 sudionika konferencije Hrvatskoga

katoličkog sveučilišta „Čitatelj i čitanje u digitalno doba“

- 35 sudionika edukacije za pedijatre održane u Slavonskom Brodu
- 980 emitiranih spotova na HRT 1 i HRT 2
- 1600 emitiranih spotova na RTL, RTL 2 i RTL Kockici
- 40 radijskih postaja na kojima se emitiraju spotovi (pokrivena cijela Hrvatska)
- 257 pristiglih prijava za najbolju video najavu knjige učenika osnovnih i srednjih škola
- 4 odabrane slikovnice za program „Rođeni za čitanje“
- 18 održanih stručnih skupova u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje
- 7 animiranih spotova
- 7 promotivnih spotova
- 452 knjižnice i knjižare primile su promotivne materijale Godine čitanja
- 2055 osnovnih škola primilo je promotivne materijale Godine čitanja
- 493 srednje škole primile su promotivne materijale Godine čitanja
- 50 000 posjetitelja na sajmu Interliber
- 12 977 elektroničkih glasova dodijeljenih za 40 knjižara i antikvarijata na javnom

pozivu za dodjelu nagrada najboljim knjižarama u Hrvatskoj

- 146 podržanih književnih manife - stacija, festivala i sajмова
- 6000 učitelja i nastavnika sudjelovalo na održanim državnim skupovima (AZOO)
- 533 knjige objavljene uz potporu MKM-a u Godini čitanja.

Ministarstvo kulture i medija nastavit će provođenje svih programa započetih u 2021. Godini čitanja, a 2022. bit će posvećena onim najmanjima kroz Nacionalni program Rođeni za čitanje.

Čitanje je važno da bismo odmorili svoje stavove, ponekad ogorčene na svijet, pronašli drugačiju valnu duljinu i povezali se s drugačijim svjetovima i ljudima, pa tako i osjećajima.

(učenik 2. razreda jedne trogodišnje strukovne škole)

Interdisciplinarni pristup čitanju

**TEMA
BROJA**

Snježana Berak, mag.bibl., viša knjižničarka

Narodna knjižnica "Petar Preradović", Bjelovar

Hrvatsko čitateljsko društvo

snjezana.berak@knjiznica-bjelovar.hr

Interdisciplinarnost ili integrirani pristup podrazumijeva povezivanje dviju ili više znanstvenih disciplina u kojima stručnjaci rade prema zajedničkim ciljevima. Interdisciplinarni programi obično se razvijaju iz uvjerenja kad tradicionalne discipline pojedinačno nisu u mogućnosti riješiti određene ključne probleme. Brojni znanstvenici vjeruju da je ključne probleme čovječanstva moguće riješiti kroz interdisciplinarnu pristupe. Interdisciplinarnu skupine stvaraju stručnjaci koji su kompetentni u različitim područjima i rade na istom projektu.

Danas se mnogo govori o interdisciplinarnom učenju i poučavanju. To je pristup koji, osim što objedinjuje akademske discipline, osnažuje djecu da istražuju različite perspektive i poglede. Zašto je ovaj pristup poučavanju učinkovitiji? Budući da

su problemi u stvarnom svijetu složeni i njihova se rješenja često moraju sagledati iz različitih načina razmišljanja, ovaj pristup omogućuje proučavanje jednog predmeta iz više perspektiva. Također omogućuje razmišljanje izvan okvira i predstavlja izazov unaprijed stvorenim predodžbama istražujući ideje i koncepte na više načina. Pomaže shvaćanju da postoji više od jednog načina rješavanja problema, ali proširuje i raspon rješenja koja identificiraju temu.

No, kada govorimo o interdisciplinarnom pristupu čitanju, valja naglasiti kako je ono tek u posljednjih nekoliko desetljeća došlo u fokus suvremenih lingvističkih i psiholingvističkih istraživanja, neuroznanosti i neurolingvistike, psihologije i psiholingvistike i na tim područjima vidljiva su postignuća. Potreba da se zna zašto i

kako djeca i mladi reagiraju na poduku čitanja dovodi nas do toga da je čitanje jezični proces, da motivacija, afektivna domena, može biti jednako važna u učenju čitanja kao i kognitivna domena te da se stvarnost teorije učenja može pronaći u mehanizmima mozga gdje se posreduju informacije i pohranjuju tragovi pamćenja. Sve nas to dovodi do psihologije čitanja i interdisciplinarnog pristupa.

Znamo da je čitanje složena jezična djelatnost koja se na samom početku nadovezuje na spontanu i vođenu jezičnu igru u kojoj najveću ulogu ima naš mozak. Sa čitanjem se djeca uglavnom najprije susreću u obiteljskom okruženju, a njegova uspješnost i učinkovitost, osobito čitanje s razumijevanjem, ovisi o cjelovitom pristupu tijekom obrazovanja. To nas upućuje na konstataciju da čitanje traži interdisciplinarni pristup u kojem se s jedne strane presijecaju spomenute znanstveno utemeljene postavke s praktično provjerenim modelima podučavanja. S druge se pak strane čitanje uklapa u širi društveni kontekst vrijednosti naših današnjih društava. Interdisciplinarnim pristupom osvještavamo ispreplitanje bioloških sastavnica tijekom usvajanja i

razvoja jezika, koje upravo povezujemo procesom ovladavanja čitanja s razumijevanjem, pritom ga pozicionirajući u vezu jezično-komunikacijske kompetencije, što je jedan od osnovnih preduvjeta cjeloživotnog učenja i intelektualnog napretka današnjeg čovjeka. Svakako treba osvijestiti činjenicu da je čitanje s razumijevanjem polazište razumijevanja sebe i svijeta oko sebe. Čitanje je jedna od ključnih aktivnosti nužna za cjelokupan rast i napredak ljudi i ljudske civilizacije. Čitanje nije od presudne važnosti samo u procesu obrazovanja, već ima izuzetno značenje u stjecanu općeg znanja i jedna je od omiljenih aktivnosti koja se prakticira u slobodno vrijeme. Sposobnost uspješnog čitanja presudna je za postizanje akademskog uspjeha. Istraživanja pokazuju da čitanje iz užitka unapređuje empatiju te da omogućava čitatelju da postigne bolje razumijevanje mentalnih stanja drugih ljudi. Jezik je apstraktan sustav znakova koji se ostvaruje jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Slušanjem dijete usvaja intonaciju i izgovor svog materinskoga jezika, potom usvaja govor polazeći od prve riječi i rečenice, te konačno usvajajući čitanje i pisanje svladava svoj

materinski jezik. U procesu usvajanja jezika posebna se važnost pridaje usvajanju rječnika, odnosno leksičkoj kompetenciji. Dijete prvu riječ sa značenjem izgovori oko prve godine te potom bogati svoj rječnik usvajajući nove riječi iz komunikacije sa svojom okolinom, ali na taj proces značajno utječu i mediji te uključivanje djeteta u različite odgojno-obrazovne skupine. Brojna istraživanja pokazuju da se značajno širenje vokabulara, osobito vokabularske raznolikosti, događa kroz čitanje. Od velikog je značaja ono što se djetetu čita te na koji način se čitanje provodi. Rezultati PIRLS-a (The Progress in International Reading Literacy Study, 2010) otkrivaju kako bolje čitalačke kompetencije pokazuju djeca koja su najmanje tri godine bila uključena u vrtićki program. Navedeni rezultati upućuju na važnost čitanja, kako u obitelji, tako i u predškolskim ustanovama. Jednako tako važno je odabrati način čitanja primjeren dobi djece i njihovim interesima. Upravo način čitanja može biti dobra motivacija za slušanje sadržaja onoga što se čita. Dijaloško čitanje oblik je čitanja u kojemu dijete sudjeluje u čitanju i tumačenju pročitano tako što ga osoba koja čita, bilo da je odgojitelj ili roditelj, pitanjima potiče na aktivnost. Ovaj oblik čitanja izvrstan je za

djecu predškolske dobi u poticanju njihove leksičke kompetencije, odnosno u širenju njihova vokabulara i poticanju njegove raznolikosti.

Čitateljska kultura podrazumijeva čitanje kao redovitu jezičnu aktivnost, tj. kultiviranje sklonosti i vještina koje čitanje čine primjerenom, redovitom i stalnom aktivnošću. Razvoj čitateljske kulture cjeloživotni je proces. U radu s djecom rane i predškolske dobi valja oblikovati okruženje u kojemu se čitanje cijeni, potiče i aktivno promiče. Čitanje prenosi dijete u druge svjetove, tj. u drugo vrijeme i prostor, pomaže djetetu razvijati spoznajne sposobnosti, poboljšava koncentraciju, širi horizonte, potiče kreativno razmišljanje, stvara podlogu za oblikovanje i usavršavanje umijeća pisanja. Čitanje razvija osjećaj pripadanja i nade, obogaćuje rječnik, potiče maštu, razvija kulturu slušanja, potiče razvoj mozga, društvenosti i emocija. Izražajno je čitanje oblik čitanja naglas u kojemu do izražaja dolaze govorne vrednote određenog jezika: naglasak, stanka, intonacija, jačina, boja glasa, tempo i ritam, emocionalna obojenost sadržaja koji se prenose, dikcija. Stjecanje čitateljske kulture razvojni je proces u kojem sudjeluju

tri važna dionika. To su: dijete kao subjekt vlastitog razvoja, roditelj kao osnovni i najodgovorniji odgajatelj djeteta te knjižnica kao izvanobiteljska institucija koja je u posljednjem desetljeću transformirala svoju ulogu postavši tako važnim čimbenikom u razvoju kulture čitanja djece od najranije dobi. S namjerom da informiraju, promiču i educiraju svoje korisnike, knjižnice su pokrenule brojne programe, a u nekima od njih možemo prepoznati upravo interdisciplinarnan pristup čitanju. Već spomenuto istraživanje PIRLS pokazuje da djeca nakon dobi od deset godina počinju značajno gubiti interes za čitanje u slobodno vrijeme. Razlozi često leže u brojnim školskim i izvanškolskim obvezama, ali i u tome da za čitanje ne mogu pronaći ono što ih zanima – neosporna je činjenica da su odrasli koji brinu o djeci i mladima odgovorni za poticanje njihovih navika čitanja. Ako uzmemo u razmatranje da najvažnija svrha poučavanja čitanja nije postizanje dobre tehnike, pa ni razumijevanje, već čitanje iz ljubavi i znatiželje, doći ćemo do glavnog rezultata uspješnog poučavanja, a to je stvaranje strastvenih čitatelja. Time se ponovno vraćamo na nužnu podršku, pojačana nastojanja i ulaganje dodatnih

napora kako bi mlade motivirali za čitanje osmišljavanjem različitih metoda i programa za poticanje čitanja.

Jedan takav inovativni i interdisciplinarni projekt/program pod nazivom Plesno čitanje priča osmislile su autorica ovoga teksta u suradnji s plesnom umjetnicom Irmom Unušić.[1] Čitanje se povezuje s plesnom umjetnošću. Naime, uz pažljivo odabranu slikovnicu koja odgovara određenim kriterijima (prihvatljiva tema, kvalitetan tekst, kvalitetna ilustracija, vjerodostojni likovi) uključuje se mogućnost plesne interpretacije koja prati tijek priče uz interpretativno čitanje, a pritom obuhvaća književnost, plesnu i likovnu umjetnost. Također se vodila briga o usklađenosti sadržaja s ciljevima Nacionalne Strategije poticanja čitanja u RH, kao i profesionalnost u pripremi izvedbe plesno-umjetničkog dijela programa.

Vrijedi naglasiti da je opći cilj projekta upravo alternativnom metodom čitanja (čitanje uz plesnu interpretaciju) podizati svijest ciljane skupine i dijela javnosti o važnostima ranog upoznavanja djece s knjigom ili slikovnicom u svrhu njihovog

[1] <https://shooma.hr/projekti/plesno-citanje-prica/>

ranog uključivanja u čitalačku kulturu, ali i kulturu suvremene izvedbene umjetnosti. Pojedina izvedba Plesnog čitanja priče sadrži uvodni razgovor kao uvertiru u čitanje, čitanje slikovnice uz plesni pokret, s naglaskom na ritam (ritam riječi prati ritam tijela u pokretu), razgovor s publikom o pročitanoj priči i njihovim doživljajima, provjeru značenja nepoznatih, neobičnih i teže izgovorljivih riječi, kreativnu interdisciplinarnu radionicu koja se naslanja na temu slikovnice, izdvajanje upečatljivih dijelova priče i pretvaranje u plesni pokret. Pritom je moguće i izvođenje ritma u obliku slogova, likovno izražavanje u zajedničkom radu odabranom likovnom tehnikom, što čini cijeli paket interdisciplinarnih pristupa čitanju. Primjenjive metode koje su korištene također idu u prilog interdisciplinarnosti.

Pripovijedanje i čitanje naglas jedne su od najstarijih metoda prenošenja znanja unutar ljudske civilizacije. Ove metode spadaju u domenu metaforičkog učenja kojima se otvara prostor za bolje pamćenje izrečenog sadržaja kod onih koje se educira. Glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što vide, čuju i pročitaju, dok glasno čitanje odraslih djeci proširuje dječji

vokabular i proširuje njihovo opće znanje. Ono omogućuje djeci upoznavanje s književnim jezikom koji se znatno razlikuje od svakodnevnog govora, a bolje razumiju i složene rečenične strukture. Glasno čitanje stavlja knjige u središte pažnje te ih predstavlja kao izvore ugodnog, vrijednog i uzbudljivog iskustva.

Nadalje, discipline plesa i pokreta priznate su komplementarne metode u edukaciji i rehabilitaciji koje pozitivno utječu na razvoj i podršku određenih kognitivnih, emocionalnih, socijalnih, motoričkih i senzoričkih sposobnosti kod djece. U ovom projektu ples i pokret dodatno potiču djecu na razvoj mašte kroz medij tijela, nanovo prevodeći izgovorene riječi apstraktnim pokretom, čime dijete ponavlja, ali i čita (pojedinu riječ, skup riječi, rečenica ili emociju) kroz i uz pokret. Na taj način djeca brže uče i akumuliraju riječi iz čitanog sadržaja te ih odmah primjenjuju.

Svaka pojedina slikovnica koja se obrađuje i interpretira u sebi sadrži dijelove vizualne umjetnosti. Također, jednostavnim scenografskim elementima izvedba djecu smješta u novi doživljajni prostor. Vizualna umjetnost i alati vizualnog izražavanja jedni su od primarnih sredstava komunikacije i

izražavanja mlađe djece. Interdisciplinarnim spajanjem vizualne umjetnosti s metodom radionice djecu se dodatno potiče na razvoj mašte, približavajući im sadržaj knjige koji im se čita.

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako stvaranje interdisciplinarnih projekata zahtijeva planiranje i koordinaciju. Stručnjaci iz različitih disciplina također mogu raditi zajedno na temeljitijoj

integraciji aktivnosti, ma koliko se u prvim mah to činilo nespojivim. Od djece se očekuje da usvoje interdisciplinarne vještine koje se ne uklapaju samo u jedno određeno područje, kao što je u navedenom slučaju čitanje ili ples. Ovo zamagljuje granice - na dobar način - između jednog konkretnog područja i drugih i vjerujte ciljevi se ostvaruju.

Literatura:

1. Čudina-Obradović, Mira. Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja. Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2014.
2. Peti-Stantić, Anita. Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Ljevak, Zagreb 2019.
3. Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS). 2010.
4. Rosandić, Dragutin. Metodika književnoga odgoja. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
5. Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.

Razgovorom i čitanjem do dvopismenog mozga

**TEMA
BROJA**

dr. sc. Anita Peti-Stantić

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

anita.peti-stantic@ffzg.hr

Iako se u današnjem svijetu prožetom tehnologijama raznih vrsta čini da je sve manje onih koji razumiju da je čitanje jedno od najvećih čuda ljudskoga roda koje smo razvili svojom sposobnošću i koje treba njegovati, biram vjerovati u to da nas je više nego što izgleda na prvi pogled. Samo se trebamo prepoznati i povezati. Uživo, ljudski, razgovorom, javnim, zajedničkim ili samotnim čitanjima, više nego električkom poštom, na daljinu i uz razna tehnološka pomagala.

U tom je kontekstu posebno važno okrenuti se mladima kojima je danas dostupno znatno više drugih izvora znanja i zabave nego što je to bilo ikada prije. Čitanje je spora i nerijetko, bar u početku, mukotrpna aktivnost koja traži čovjekov angažman i koncentraciju, ali i obuhvat njegova intelektualnog kapaciteta. Zbog toga je

osnaživanje mladog čitatelja s ciljem da postane kompetentan, samopouzdan te siguran u svoje jezično znanje, sposobnost razumijevanja teksta i unaprijeđivanje vlastitog dubinskog razumijevanja, jedan od najvažnijih zadataka svakoga tko je zainteresiran za mlade ljude, bilo osobno, bilo profesionalno.

Ako vam se čini kako oni koji govore o tome da mladi sve manje čitaju pretjeruju, kako su mladi i prije bili u pubertetu i kako se ništa bitno nije promijenilo u posljednje vrijeme, prisjetite se samo toga koliko se svijet u kojem danas živimo razlikuje u odnosu na svijet od prije dvadeset godina. Prisjetite se samo kad su se pojavili prvi mobilni telefoni i što je bilo prije njih, a nakon mobilnih i pametni telefoni u kojima su, kao što Miha Kovač (2021) kaže, ugrađeni i telefon, i računalo, i fotoaparati

enciklopedija, i društvena mreža i televizor i koješta drugo. Prisjetite se samo kako su i koliko djeca gledala televiziju prije dvadeset godina. Gledala su je onoliko koliko su roditelji dopuštali, s tim da nisu mogla pogledati svaki film i svaku seriju kad god se sjete, nego samo onda kad je bila na programu. Danas djeca uglavnom ne gledaju ništa na fizičkom televizoru, nego na računalu u svojoj sobi. I tako dalje, i tako dalje. Jasno je, dakle, da je naš svijet danas u velikoj mjeri digitaliziran što posljedično dovodi do toga da su sadržaji za čitanje dostupni do mjere koja je još jučer bila nezamisliva. Jasno je i to da ti sadržaji ne utječu na mlade (a i na odrasle) samo svojom dostupnošću, već i porukama koje prenose.

Kako bi vam bilo sasvim jasno o kolikoj se promjeni u kratkom vremenu radi, vrijedi se prisjetiti teze Benedikta Andersona (1991) o tome kako je izum tiskarstva i želja da se tiskanom riječi dopre do što većeg broja ljudi doveo do standardizacije jezika i, posljedično, oblikovanja nacija. I standardizacija jezika i oblikovanje nacija predstavljaju svojevrsno ujednačavanje dotadašnje raznolikosti i dotadašnje 'neuređenosti'. Jednako tako danas želja da

se digitalnim sadržajima dopre do što većeg broja ljudi dovodi do promoviranja sadržaja koji vode prema ujednačavanju mišljenja i podložnosti tzv. globalnim trendovima znatno više nego prema razvijanju specifičnih sposobnosti svakog pojedinca. Za te se specifične sposobnosti, a jedna je od njih i dubinsko čitanje, u današnjem svijetu svatko mora izboriti za sebe, pri čemu zajednice onih koji se prepoznaju s početka ovoga teksta mogu uvelike pomoći. Jer, ne treba posebno isticati u kolikoj smo mjeri mi ljudi društvena bića.

Zašto pišem o tome? Zato što danas živimo u naizgled umreženom svijetu (svatko od nas u nekoliko koraka može doći do gotovo svakog čovjeka na svijetu) u kojem smo neprestano dostupni, no rijetko uspijevamo odvojiti dovoljno vremena za sebe. U namjeri da objasnim vezu razgovora i čitanja, krenut ću upravo od ta dva segmenta – umreženosti i neprestane dostupnosti. Koliko god umreženost o kojoj se toliko govori ponekad uspijevala odagnati naš strah od samoće, objektivno, ta nam vrsta umreženosti relativno rijetko treba. Znatno nam više trebaju ljudi koji su tu, pored nas, s kojima smo u svakodnevnoj interakciji, s kojima razgovaramo o onome

što nas veseli i što nas muči, s kojima dijelimo svoj svijet. Budimo objektivni – danas ljudi, osobito mladi, sve više komuniciraju (namjerno ne pišem sporazumijevaju se) porukama, sve manje jedni druge nazivaju telefonom, a još manje razgovaraju uživo.

Sve više istraživača, među kojima se posebno ističe Sherry Turkle (2012), primjećuju kako je tog 'običnog' razgovora sve manje, dijelom sigurno i zbog tehnologije.

Kad je riječ o neprestanoj dostupnosti, s jedne strane svih pojedinaca, a s druge strane svih mogućih informacija koje se guraju u naš svijet, sve se češće suočavamo s mladima koji ne žele biti neprestano dostupni i koji odbijaju gotovo sve informacije, zato što im je sve to previše. Tomu se ne treba čuditi. Oni među nama koji ne mogu bez knjiga i čitanja, sve se češće pozele maknuti na osamljena mjesta gdje ne mogu biti stalno „prikopčani“ na poruke i društvene mreže. No, ne zaboravimo da oni koji se nikad nisu navikli na čitanje teže pronalaze svoje utočište od buke svijeta. Sve to, uvelike potpomognuto neprekinutom dostupnošću nas samih i velike količine informacija koje nam uopće

ne trebaju, ali 'zagađuju' naše misli i vrijeme, uvelike utječe na sposobnost da budemo sami sa sobom onako kako je to potrebno da bismo se mogli unijeti u sadržaj teksta.

To je, s moga stajališta, grubi pregled stanja na koje treba reagirati.

Srećom, vjerujem da smo mi ljudi, pa onda i naša mladunčad, prilično otporni.

Nadam se da je studija (Turkle, 2020) koja pokazuje kako se nakon pet dana koje je skupina mladih provela u kampu u prirodi bez pametnih telefona i drugih oblika komunikacije uočava porast markera empatije dobro provedena i da su zaključci koji iz nje proizlaze valjani.

Isto se tako nadam da je točna tvrdnja kako smo mi ljudi 'ožičeni' za razgovor, jer je razgovor, u darvinističkom smislu, naša evolucijska prednost.

Nakon čitanja knjiga Stanislasa Dehaenea (2013), Maryanne Wolf (2019) i Sherry Turkle (2012, 2022) nisu mi potrebna dodatna uvjeravanja da shvatim u kojoj su mjeri međusobno uvjetovani razgovor, rano čitanje, kritičko mišljenje i dubinsko cjeloživotno čitanje. Isto mi tako nisu potrebni ni statistički podaci koji pokazuju

što se nakon nekog vremena događa s ljudima koji se nikad ne otkopčaju od svojih pametnih telefona, kao što mi nisu potrebni ni podaci o tome što se događa s ljudima koji razgovaraju s drugima manje od nekoliko sati dnevno. Dovoljno mi je uočiti smjer u kojem ti trendovi idu.

Zbog toga najvažnijim prvim korakom u radu na opismenjavanju i razvoju dubinskoga čitatelja smatram procjenu sadašnjosti i predviđanje budućnosti, i to u onim segmentima koji se tiču potencijalnih problema s čitanjem. Uvjerena sam da se problemi neće riješiti sami od sebe ako ih gurnemo pod tepih ili odlučimo previdjeti. Osobno, u tom kontekstu i sadašnjost i budućnost vidim kao digitalnu, pri čemu mislim kako je to istovremeno i blagoslov i prokletstvo. O tome su napisane mnoge knjige pa to nema potrebe elaborirati. Najvažnijim drugim korakom u rješavanju problema (ako mislimo da ga ima) smatram djelovati u vlastitom životu, iznaći strategije rada na razvoju čitatelja i 'posložiti kockice'.

U tom smislu smatram da je prijedlog Maryanne Wolf (2019) o razvoju dvopismenog mozga, koji se s jedne strane nadovezuje na istraživanja o neuro-psihologiji čitanja, a s druge na istraživanja

fiziologije tinejdžerskog mozga o kojima piše Daniel Siegel (2017), najbolji put kojim možemo krenuti. Riječ je o svojevrsnom prebacivanju koda, no ključ je u tome da inzistiranjem na čitanju tiskanih tekstova, posebno u najranijoj dobi, osvijestimo taj proces. Taj prijedlog s jedne strane uključuje razumijevanje granica, a s druge strane mogućnosti jednoga i drugoga – sklopa utemeljenog na pismenosti i sklopa utemeljenog na digitalnoj tehnologiji.

Naime, u želji da potaknemo mlade na dubinsko čitanje ne bismo trebali zanemarivati činjenicu da onaj vid čitanja koji oni gotovo prirodno razvijaju u digitalnom obliku, površno čitanje, čitanje prelijetanjem s ciljem prikupljanja velike količine informacija, nerijetko dobro dođe u današnjem svijetu. Pitanje je 'samo' kako naučiti pouzdano razvrstati te informacije i kako taj vid čitanja ne preslikati na sve što čitamo. Do toga ćemo doći upravo razvijanjem sporog čitanja s papira u najranijoj dobi, jer samo takvo čitanje ostavlja i vremena i mentalnog prostora za pitanja i potpitanja, za razgovore i rasprave, za uvjeravanja i igre riječima, za sve one prirodne oblike sporazumijevanja koji bogate rječnik i omogućuju razvoj kritičkoga

mišljenja. Osim toga, ako i to nekoga zanima, takvim se čitanjem razvijaju sinapse u mozgu koje prije toga nisu postojale, a koje se, kako nas znanstvenici uvjeravaju, aktiviraju i prilikom kombinatornog mišljenja o zahtjevnim problemima.

Ideja o razvoju dvopismenog mozga, odnosno o podršci svojevrsnoj integraciji različitih vidova njegova funkcioniranja, neposredno se naslanja na tezu o neuroplastičnosti, tj. sposobnosti našeg mozga da na neki način sam sebe izgrađuje tijekom života. Takav pristup zahtijeva pogled na čitanje s raznih strana, iz različitih perspektiva i istinski interdisciplinarni um koji je, čitajući znanstvenu literaturu iz raznih područja, i sam sposoban integrirati i kreativno pristupiti rješavanju problema.

Ta ideja osim toga proizlazi iz znanja koja već desetljećima imamo o razvoj mišljenja i jezika, a prvi ih je iznio ruski psiholog Lav Vigotski (1983) koji je tvrdio kako su mišljenje i jezik kod maloga djeteta u početku odvojeni, a zatim se sve više povezuju. Osim toga, ta ideja proizlazi i iz znanja o funkcioniranju mozgov dvojezične djece čiji otac i majka govore

različite jezike ili onih koji odrastaju u obiteljima gdje roditelj koji s djetetom provodi najviše vremena ne govori jezik djetetove okoline. U prvom se slučaju radi o kognitivnoj, a u drugom o jezičnoj fleksibilnosti. Kad znamo u kolikoj nam je mjeri i jedno i drugo nužno za razvoj dubinskoga čitanja, postaje jasno da je opravdano smatrati opravdanost pristupa kojim ćemo razviti dvopismene mozgove. Najbolje je u svemu tome što je taj pristup sasvim jednostavan, gotovo pomalo starinski, a zahtijeva samo nešto vremena i želje. U njemu je bitno što je više moguće doista razgovarati s djecom, poticati dijalog i obostrano postavljanje pitanja i davanje odgovora. Time, naime, razvijamo i vokabular mladih i njihovu sposobnost (kritičkoga) mišljenja. Usporedo s tim, čitanjem odmalena u klasičnom obliku, bez uključivanja digitalnih sadržaja što dulje, svakom se pojedinom mozgu omogućuje da se optimalno razvije i (p)ostane sposoban podržavati dubinsko čitanje. Kao što Maryanne Wolf kaže, djeca će, primijenimo li takav pristup, postati majstori prebacivanja kodova te će svi redom biti dvopismeni kao što su danas već mnogi dvo- ili višejezični. To je alternativa atrofiji koju primjećujemo kod odraslih kad

se procesi čitanja na zaslonu preslikaju na čitanje tiskanog teksta i istisnu sposobnost polaganog i udubljenog čitanja za koju se vrijedno izboriti. Tko ne bi, ako može, želio biti majstorski znalac? Razgovor i čitanje tiskanog teksta u tom su kontekstu ključni jer će djeca u svijetu svakodnevno pretrpanom stimulansima na taj način vrlo rano naučiti važnost odvajanja vremena za refleksivne procese. Do čitanja u digitalnom obliku već danas dolazi automatski, bez posebnoga truda, a to će sigurno još češće biti slučaj u budućnosti.

Na kraju želim istaknuti kako navedeni pristup razvoju dvopismenog mozga uzima u obzir društvene i tehnološke okolnosti u kojima je jasno da naša pretjerano ubrzana i natrpana stvarnost ne podržava klasično čitanje te da u žaru općaranosti tim istim okolnostima i nerijetko previđamo gubitke koji proizlaze iz nečitanja, kako asocijativne i emocionalne, tako i one u području empatije i tolerancije. Taj pristup, osim toga, uzima u obzir i obrnuto proporcionalnu hijerarhiju privlačnosti digitalnog i papirnato u odnosu na njihove prednosti i nedostatke te omogućava restrukturiranje te hijerarhije iz perspektive dubinskoga čitanja i želje da mladi nauče

kako čitanje zahtijeva vrijeme i trud, ali zauzvrat otključava misli koje se nastavljaju i dugo nakon što je priča završila. S tog je stajališta primarni izazov našeg društva u tome da mladima u digitalnom društvu omogućimo iskustvo na obje strane. Kad znamo da se s mladima koji puno i rado čitaju uglavnom mnogo razgovaralo, čitalo im se i čitalo se s njima i kad znamo da se smanjuje broj onih koji su sposobni dubinski i koncentrirano pročitati dugačak tekst, na primjer roman, šteta bi bilo ne učiniti ništa kad znamo da možemo!

Ne učinimo li ništa, dubinsko će se čitanje, kao i svaka druga vještina koja se ne vježba, izgubiti, a negativni će se začarani krug zatvoriti sam u sebe. Stoga je ovaj tekst poziv na individualnu i na društvenu akciju jer je odgovornost onih koji znaju i ne učine sve što mogu možda i najveća. Mladi to ne mogu sami, bez nas!

Literatura

Anderson, Benedict (1991). Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism. Verso.

Dehaene, Stanislas (2013). Čitanje u mozgu: znanost i evolucija ljudskog izuma. Zagreb: Algoritam

Kovač, Miha (2021). Čitam, da se pročitam: deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba. Zagreb: Naklada Ljevak.

Peti-Stantić, Anita (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Naklada Ljevak.

Siegel, Daniel (2017). Oluja u mozgu: snaga i svrha tinejdžerskog mozga : [vodič kroz adolescentski mozak u nastajanju, pogled iznutra prema van, dob 12-24 godine]. Zagreb: Harfa.

Stantić, Vedrana i Anita Peti-Stantić (2021). Znati(želja): Zašto mladi trebaju čitati popularnoznanstvene tekstove, i to odmah? Zagreb: Naklada Ljevak.

Turkle, Sherry (2012). Sami zajedno: Zašto očekujemo više od tehnologije, a manje jedni od drugih. Zagreb: TIM press.

Turkle, Sherry (Ponovno uspostavljanje razgovora: snaga razgovora u digitalno doba.

Vygotskij, Lev Semenovič. Mišljenje i govor. Beograd : Nolit, 1983.

Wolf, Maryanne (2019). Čitatelju, vrati se kući: čitateljski mozak u digitalnom svijetu. Zagreb: Naklada Ljevak.

Podučavanje pismenosti po metodi Nancie Atwell

**TEMA
BROJA**

Gordana Šutej, knjižničarka

OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

gordana.sutej@gmail.com

Nagrada od milijun dolara, Global Teacher Prize, dodijeljena je po prvi put 2015. godine. Prva dobitnica bila je učiteljica Nancie Atwell koju je za nagradu anonimno predložio netko od njenih bivših učenika. Mogli bismo reći da je nagrada za izniman doprinos učiteljskoj profesiji koju dodjeljuje Varkey Foundation ekvivalent Nobelovoj nagradi u svijetu obrazovanja. U obrazloženju nagrade, između ostalog, stoji: „Trinaestogodišnjaci u SAD-u čitaju u prosjeku desetak knjiga godišnje. Učenici Nancie Atwell pročitaju u godini prosječno 40 knjiga...” U svijetu u kojem je globalni trend pad zanimanja mladih za čitanje, ovaj podatak zvuči nevjerojatno. U jednom od mnogih intervjuja koji su uslijedili nakon primanja svjetskog priznanja, Nancie Atwell je objasnila koja je to „super-moć” koju može imati učitelj jezika. Ta „super-moć” je

priča! Nancie je to ilustrirala pričom o jednom svom učeniku. Pričom o dječaku koji do sedmog razreda nije pročitao niti jednu knjigu i tvrdio je da ne voli čitanje. Nakon dvije godine u školi koju je osnovala Atwell, u 8. razredu, pročitao je 36 knjiga jer je „želio znati što će biti dalje”!

Nancie Atwell je jedna od najcjenjenijih stručnjaka u području podučavanja pismenosti u SAD-u, ali i u svijetu. Napisala je devet knjiga o podučavanju čitanja i pisanja uključujući iznimno važnu i utjecajnu „In the Middle: a Lifetime of Learning About Writing, Reading, and Adolescents”, uredila je pet zbornika i održala preko 120 predavanja o svom radu s djecom. Dobitnica je i nagrada koje dodjeljuju Modern Language Association, International Reading Association, kao i National Council of Teachers of English.

Primila je počasni doktorat Sveučilišta New Hampshire 2011. godine.

Sve o čemu je pisala Nancie Atwell je crpila iz svoje prakse, iz neposrednog rada s učenicima kao izuzetno uspješna učiteljica jezika i književnosti. Učenici u školi Center for Teaching and Learning, Edgecomb, Maine, koju je osnovala 1990. godine slobodno biraju knjige koje će čitati i teme o kojima će pisati. Pišu i objavljuju tekstove različitih žanrova. Čitaju svaki dan 20 minuta u školi. Čitaju najmanje pola sata, ili 20 stranica svaki dan kod kuće. Na raspolaganju im je bogata razredna knjižnica koja se redovito dopunjuje novim naslovima. Svaki radni dan Nancie započinje čitanjem poezije i razgovara s učenicima o jednoj pjesmi. Učenici su u pravilu zainteresirani i uživaju u učenju. Kasnije se uspješno upisuju u srednje škole i na fakultete. Čak 97% učenika koji su završili CTL upiše se na fakultet. Što ne čudi ako znamo da je jedan od najznačajnijih prediktora djetetovog akademskog uspjeha vrijeme koje provodi čitajući knjige. 5% najboljih učenika u SAD-u čita čak 144 puta više od onih koji su u najslabijih 5%. Odlični uspjesi učenika CTL su još impresivniji ako znamo da tu školu pohađaju prosječna

djeca iz ruralnog područja savezne države Maine. Dakle, ne radi se o kakvoj elitnoj školi koju pohađaju izuzetno ambiciozna ili privilegirana djeca.

Nancie Atwell radila je kao učiteljica engleskog jezika četrdeset godina. Na njenom mjestu sada rad nastavlja njena kći, Anne Atwell Merkel. U početku je bila zaposlena u državnoj osnovnoj školi. Center for Teaching and Learning, neprofitnu demonstracijsku školu, osnovala je kako bi mogla u radu s učenicima primjenjivati saznanja do kojih je došla u svom radu, ali i podučavati druge nastavnike koji žele primijeniti njene metode. Školu je pokrenula uz pomoć prihoda od prodaje priručnika kojeg je napisala. I milijun dolara od spomenute nagrade donirala je školi. Učitelji u CTL-u održavaju seminare, pišu stručne članke i knjige i pozivaju kolege diljem SAD-a da provedu tjedan dana u školi kako bi neposredno doživjeli metode koje se koriste u razredu. Naime, „da bi zaista razumjeli ritam radionica pisanja i čitanja, da bi shvatili da je to predvidljiva i pouzdana struktura na koju se učenici oslanjaju da bi radili velike, hrabre, kreativne stvari, treba živjeti u toj situaciji barem tjedan dana“, kaže Atwell.

U svojoj knjizi *In the Middle*, opsežnom priručniku s više od 600 stranica, Nancie Atwell opisuje kako je došla do djelotvornih metoda podučavanja čitanja i pisanja te daje detaljne upute za rad s učenicima, primjere svojih mini-lekcija, razgovora s učenicima te učeničkih radova. Priručnik je prepun savjeta za provođenje radionica čitanja i pisanja koje će učenicima zaista dati priliku za autentično izražavanje, za uživanje u čitanju, za učenje i opismenjavanje bez premca! Atwell se služi isključivo radioničkim načinom podučavanja. Uloga učitelja koji vodi radionice je da demonstrira što je moguće, podučava što je korisno, osigura uvjete koji pozivaju učenike na angažman i podupire ozbiljan rad, pisanje i čitanje. „Učitelj mora omogućiti svakom učeniku da čita s razumijevanjem i užitkom i da teži napisati što bolji tekst“, kaže Atwell. To je obrazovanje u kojem je zaista dijete u središtu, u kojem se otkrivaju njegove mogućnosti, razvijaju jake strane i postepeno savladavaju izazovi.

U uvodnom dijelu priručnika Nancie nam priča svoju učiteljsku priču. Opisuje svoje prve neuspješne pokušaje da učenike zainteresira za čitanje i pisanje. Na samom početku karijere inspirirao ju je pisac i

istraživač Donald Graves koji smatra da treba pomno promatrati djecu u razredu, pratiti što se događa i kako uče. Ustrajna u tome, s vremenom je pronašla hrabrost da promijeni mišljenje o tome što i kako treba raditi u razredu i poniznost da promijeni svoj način rada kada je shvatila da postoji bolji način koji pomaže učenicima da napreduju u čitanju i pisanju. Prvo što je promijenila u svom radu bilo je uvođenje radionica pisanja. Za pisanje je potrebno vrijeme, razgovori s učiteljem ili vršnjacima tijekom procesa pisanja, raspored rada prilagođen svakom učeniku, mogućnost objavljivanja učeničkih radova i, što je najvažnije, da učenici sami biraju o čemu će pisati. Učenici trebaju preuzeti odgovornost za svoje pisanje, a učitelj im treba pomoći da istražuju, da izraze što je važno za njih, da postavljaju pitanja, rješavaju probleme, pronalaze smisao u svom iskustvu, izraze osjećaje, da pokušaju dirnuti, zabaviti ili uvjeriti čitatelja. Svaki učenik treba imati dovoljno vremena da popravlja tekst, i priliku da može tražiti pomoć. Svoj način rada Atwell naziva „prenošenje“ („handover“). „ Predstavljam se svojim učenicima kao iskusni pisac i čitatelj, netko tko im pokazuje kako se to radi, daje im korisne savjete, tko zna o čemu govori, tko

podupire pametna rješenja i djelotvorno pisanje." S vremenom je shvatila da isti princip rada može primijeniti i na čitanje. Čitanje za razumijevanje i užitek razvija se kroz snagu izbora, dostupnost odličnih knjiga koje su ponuđene na izbor, vrijeme određeno za čitanje, i učitelja koji poznaje književnost i poznaje svoje učenike. Za autentično čitanje i prihvaćanje književnosti treba učenicima ponuditi suvremenu književnost za mlade s trodimenzionalnim likovima dječaka i djevojčica koji nastanjuju zanimljive priče o odrastanju u bilo kojem vremenu, na bilo kojem mjestu ili okolnostima; književnost s istančanim jezikom, inspirativnim razvojem likova, s temama koje su bliske današnjim mladima. Atwell nabroja neke od njih: identitet, savjest, pritisak vršnjaka, socijalne razlike, predrasude, prva ljubav, političke nesuglasice, usamljenost, prijateljstvo, obitelj, promjena. Treba napuniti učionice neodoljivim knjigama, jer svatko voli dobru priču! Nancie Atwell tvrdi da je učenički izbor sinonim za učenički angažman, i u čitanju i u pisanju. Osim što za vrijeme nastave učenici imaju određeno vrijeme za čitanje, Nancie ih pritom obilazi, bilježi što čitaju, na kojoj su stranici, i razgovara (šapćući) sa svakim učenikom. Potiče ih da

govore o knjizi koju čitaju, o glavnom liku, o sukobima do kojih dolazi u priči. Pita ih što primjećuju o autorovom stilu pisanja i jesu li zadovoljni knjigom koju čitaju. Svakodnevno imaju priliku u razredu govoriti o knjigama koje su pročitali kako bi ih preporučili jedni drugima. Smjernice učenicima za pripremu predstavljanja knjige su da kažu nešto poput: „ovo je još jedna odlična priča; evo o kome i o čemu je; evo zbog čega mislim da ćete ju i vi zavoljeti kao i ja." Kroz radionice se razvija čitalačka vještina, ustrajnost, vokabular, sigurnost i razumijevanje pročitanog. Čitanjem se postepeno izoštrava ukus i sklonosti učenika, njihove kritičke sposobnosti, znanje o žanrovima i autorima, kao i poznavanje različitih kultura. Da bi učenici postali pravi čitatelji književnosti potreban im je pristup knjigama kao i svijest o dobrim pričama, slobodan izbor knjiga, razgovori o knjigama i vježbanje. „Naši učenici", kaže Nancie, „žele isti smisao, zadovoljstvo i značenje koje i odrasli čitatelji traže u knjigama." Odgovornost učitelja koji vodi radionicu čitanja je da poznaje književnost za mlade, da poznaje mlade čitatelje općenito i svakog svog učenika čitatelja ponaosob. „Prenošenje" u ovom slučaju za učitelja znači s puno entuzijazma

govoriti o knjigama, staviti učeniku u ruke pravu knjigu u pravo vrijeme, opisati svoje kriterije kako se bira ili odustaje od knjige, održavati stranice s popisima za buduće čitanje, voditi evidenciju o pročitanim naslovima i autorima. Posebnost ovog pristupa je i da svaki radni dan započinju poezijom, takozvanim „raspakiravanjem pjesme“. To je dragocjeno iskustvo zajedničkog literarnog doživljaja koji Atwell koristi da bi redovito, u kratkom vremenu, predstavila učenicima kriterije i pojmove za razgovor o književnosti. Osim toga, Nancie pokazuje učenicima primjere pronicljive literarne kritike, zadaje im zadatke da pišu o doživljaju knjige, uči ih kako i gdje da pronađu dobre knjige.

U ovom dragocjenom priručniku detaljno je opisano kako su radionice organizirane, koliko traju pojedine aktivnosti, kako izgleda prostor učionice te, naravno, sadržaj radionica. U CLT-u učenici imaju svaki dan u rasporedu radionicu čitanja i pisanja. Ovako je strukturirana 85 minutna radionica: čitanje i analiza pjesme (10-15 min); mini-lekcija o čitanju ili pisanju (5-20 min); provjera statusa svakog učenika (što trenutno piše i u kojoj je fazi) (2-3 min); samostalno pisanje (25 -30 min); učiteljica ili

učenici predstavljaju knjigu (10 – 15 min); samostalno čitanje (20 min). Stalna domaća zadaća je čitati najmanje pola sata svaki dan (najmanje 20 stranica dnevno). U knjizi možemo naći čak i savjete za razgovor s roditeljima ako neko dijete ne izvršava svoju domaću zadaću redovito. Oko zadaće nema kompromisa. „Nije dovoljno da se nadam da će dijete čitati kod kuće svaku večer. Poduzimam sve što mogu da budem sigurna da će to raditi“, kaže Nancie. Za situaciju u školama kad je obavezno da cijeli razred čita istovremeno jedno djelo, Atwell predlaže sljedeće: podijelite primjerak knjige svakom učeniku, napravite uvod; dajte dva tjedna za samostalno čitanje; nekim oblikom kviza provjerite jesu li svi pročitali; diskutirajte o knjizi kao cjelovitom djelu nekoliko dana. Tijek i sadržaj radionica razrađen je do najsitnijih detalja. Za radionice čitanja koje će omogućiti uživiljeno čitanje postoje preduvjeti koji se ne smiju zaobići. Potrebno je mnogo predstavljanja knjiga; mini-lekcije o literarnim temama, na primjer o preporučenim autorima, elementima fikcije, kako razumjeti pjesmu, što rade uspješni čitatelji, kada odustati od knjige, o književnim nagradama. Neophodna je velika, raznolika i dobro

opskrbljena razredna knjižnica, kao i dnevno, tiho, razredno vrijeme za čitanje, slobodan izbor knjiga, žanrova, autora, polica s preporučenim knjigama, udobnost za vrijeme čitanja, dopisivanje o pročitanoj s učiteljem i s vršnjacima, razgovor s učiteljem, liste naslova za buduće čitanje, domaća zadaća za polusatno čitanje sedam dana u tjednu. „Djeca uče čitati čitanjem. Prema tome, jedini način da se potpomogne to učenje jest da im se omogući da im čitanje bude lagano” (Frank Smith, 1988.) Da bi djeci čitanje bilo lagano i privlačno treba im puno knjiga, zanimljivi razgovori o knjigama i vrijeme da biraju i čitaju. Veliku važnost Atwell pridaje predstavljanju knjiga (book-talks). Ono služi da pobudi entuzijazam, ushićenje, zainteresira učenike za knjigu. Treba biti opušteno i po tonu i po sadržaju. Treba reći kako smo se osjećali dok smo čitali knjigu, opisati glavne likove i sukobe, skicirati fabulu bez odavanja previše detalja, opisati stil pisanja i odrediti kojem žanru knjiga pripada, opisati svoj susret s knjigom, kako smo reagirali na nju i završiti pitanjima na koje knjiga daje odgovore. U razredima u CTL-u učenici poslušaju oko 250 preporuka knjiga godišnje. Učiteljica vodi evidenciju čitanja za svakog učenika. Učenici mogu

odustati od čitanja neke knjige ako im se ona ne sviđa. Nancie smatra da učenici trebaju razumjeti i vjerovati da će u knjizi pronaći užitak, trebaju vježbati čitanje i razvijati se kao čitatelji. Logika podučavanja Nancie Atwel počiva na znanju i principima radioničkog načina rada. Učitelji koji tako rade pažljivo biraju i pružaju informacije. „Promatramo učenje i sudjelujemo i sami kao učenici. Svakodnevno se trudimo otkriti po kojoj logici učenici zaista uče i podupiremo ju.”, kaže Atwell. Čitanje će biti zanemareno samo ako škole to dozvole, ako učitelji ne očekuju od djece i ne podupiru redovito i obimno čitanje. Jedini način koji je ikada stvorio cjeloživotnog čitatelja književnosti jest često, obimno iskustvo s knjigama koje bismo u kombinaciji s mogućnosti da razgovaramo i pišemo o autorovim izborima, jeziku koji koristi, učinku koji postiže, i temama koje razvija. Naučimo učenike kako identificirati kriterije za izbor knjige za čitanje, razumijevanje poezije, primjećivanje i komentiranje karakteristika književnih djela. Pomognimo im da otkriju što vole i zašto, da primijete figurativni jezik i simbolizam, razliku između čitanja za užitak i čitanja za učenje. Ponudimo im zanimljive, smislene i dobro napisane knjige, poručuje

Atwell. Čitanje s razumijevanjem je moguće kad učenici čitaju priče koje ih zanimaju, kad je težina teksta primjerena njihovoj čitateljskoj sposobnosti. Fokus radionica čitanja je pomoći učenicima da razviju naviku samostalnog, hotimičnog, kritičkog čitanja priča i poezije. Što se tiče suvremene tehnologije, učionica je opremljena s dovoljno računala da ih svi učenici mogu koristiti za pisanje i uređivanje tekstova. A što se tiče čitanja, neki su učenici eksperimentirali s e-čitačima, ali su se svi ipak radije vratili klasičnim tiskanim knjigama. Nedostajao im je osjećaj držanja knjige u ruci i smatrali su da s tiskanom knjigom imaju bolji uvid koliko su već pročitati, a koliko im je još ostaje. Osim toga, lakše se vratiti i ponovo pročitati omiljene odlomke u tiskanoj knjizi. „U kaosu adolescencije mi stvaramo prostor za djecu da uspore, da se usredotoče na svoje namjere, da vježbaju pisanje, zavole knjige, razvijaju čitateljske navike, da primijete i razumiju karakteristike književnosti, odrastaju zdravi i cjeloviti” kaže Atwell. Osim toga, književnost nije neutralna. Priče, pjesme i drame su „srce humanosti”, a vrijednosti kojima nas uče su suosjećanje, strast, tolerancija, hrabrost, pravda, otvorenost

uma, snaga individualnog glasa. Iako logičan i izuzetno uspješan, način podučavanja pismenosti koji je osmislila Atwell nije lako uvesti u rigidni školski sustav. Prvenstveno, on zahtjeva veliko povjerenje u djecu i u učitelje, što, nažalost, često izostaje. Osim toga, za radionice čitanja i pisanja nisu potrebni udžbenici, one nikome ne donose dobit, pa nema mnogo onih koji bi lobirali za njih. Ipak, mnogo je učitelja kojima je na srcu prenijeti ljubav za čitanje s razumijevanjem i užitkom za dobrobit svojih učenika, koji shvaćaju genijalnost ostavštine Nancie Atwell i nastoje što više primijeniti njene metode u svom radu.

Kad pak razmišljamo o tome što možemo naučiti od Nancie Atwell u hrvatskom kontekstu, gdje pedeset posto odraslog stanovništva ne pročita niti jednu knjigu godišnje, gdje nije rijetkost da je školsko dijete jedini član obitelji koji uopće nešto čita, gdje pokušaji da se promijene popisi obaveznih djela za čitanje u školama redovito nailaze na žestoke otpore, gdje školske knjižnice ni u Godini čitanja nisu dobile dovoljno sredstava da bi obnovile svoj knjižni fond u obimu propisanom Standardom za školske knjižnice, sa zebljom se pitamo: „što će biti dalje?”.

Literatura:

Atwell, Nancie (2014). In the Middle: A Lifetime of Learning about Writing, reading, and Adolescents. 3rd ed. Heineman.

Nancie Atwell. Global Teacher Prize. <https://www.globalteacherprize.org/person?id=2770>
(pristupljeno 27. 12. 2021.)

World's Greatest Teacher.

<https://downeast.com/arts-culture/worlds-greatest-teacher-nancie-atwell/>
(pristupljeno 27. 12. 2021.)

IZ NARODNIH KNJIŽNICA

Priče koje pomažu

**IZ NARODNIH
KNJIŽNICA**

Dubravka Vaštuka, viša knjižničarka

Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

dvastuka@gkka.hr

Nove tehnologije uz sve prednosti koje pružaju, ako se nekontrolirano koriste, mogu kod djece izazvati i osjećaj nervoze, razdražljivosti i drugih negativnih emocija. Djeca i mladi sve se više oslanjaju na komunikaciju elektroničkom poštom i tekstualnim porukama putem mobilnih telefona, što je veoma osiromašilo bogatstvo živih prijateljstava. Kada tome dodamo i neizbježan period odrastanja popraćen burnim reakcijama i izmjenom različitih, često negativnih emocija, nameće se pitanje na koje sve načine djetetu možemo pomoći prebroditi loše i razviti dobre osjećaje. Jedan od načina je svakako i nastojanje da se djetetu približi knjiga kako bi razvilo i usvojilo naviku čitanja. Dobrobiti druženja s knjigom nikada ne možemo dovoljno naglasiti jer je čitanje važno kako u socijalnom i intelektualnom, tako i u emocionalnom razvoju djeteta. Gotovo za

svaki problem napisana je neka priča prilagođena djetetovom uzrastu. Čitanjem priča koje sadrže problem s kojim se dijete u životu susreće, odgajamo ga i učimo životnim vrijednostima. U obilju raznolike literature za djecu posebnu važnost imaju tzv. "terapeutske" priče koje svojim sadržajem usmjeravaju na pozitivna ponašanja i ukazuju na načine ispravnog rješavanja određenih problemskih situacija.

Slika 1. Dječje slikovnice

Svjesni činjenice da za djecu i roditelje odrastanje predstavlja velik izazov tijekom kojeg dolazi do otkrivanja vlastitih emocija, suočavanja s kriznim situacijama i pokušajima rješavanja istih, Knjižnica u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama pomaže djeci i roditeljima lakše prevladati to osjetljivo razdoblje. S tim ciljem je Odjel za djecu i mladež, uz već postojeće programe poticanja čitanja, započeo s novim programom, kojeg smo zbog specifične literature, odnosno slikovnica s terapijskim sadržajem koje koristimo prilikom njegova provođenja, nazvali program čitanja "Priče koje pomažu". Program je zamišljen kao ciklus čitanja terapijskih i problemskih priča jer su upravo one put do djetetovih osjećaja, razmišljanja, situacija i problema. S obzirom da opisuju događaje iz svakodnevnog života, slušajući priču djeca se mogu poistovjetiti s glavnim likom te slijedeći njegov primjer, usvojiti znanja koja pomažu u rješavanju određenih problema. Imajući na umu da živi pripovjedač koji sjedi s djecom pruža bogatstvo nijansi glasa, intonacija, vizualnih kontakata, izraza lica, govora tijela i emocionalnih reakcija, u čitanju priča naglas prepoznali smo njihovu moć i otkrili način kako da dopremo do

djeteta i njegovih emocija. Nakon čitanja, kroz razgovor o problemima u kojima se nalaze likovi iz priča, pokušajem pronalaska rješenja za takve probleme te detektiranjem pozitivnih i negativnih karakteristika likova, nastojali smo razviti i poticati kritičko mišljenje i kreativnost djeteta. S obzirom da često nailazimo na nepoznate riječi ili izraze, dijete se potiče na postavljanje pitanja i istražuje pojmove koji su mu strani, što utječe i na razvoj djetetova vokabulara. Čitanjem upoznaje i jezik, njegove zakonitosti, shvaća važnost lijepoga izražavanja kroz razgovor o knjizi i razvija vlastite komunikacijske vještine. Upoznajući emocije koje proizlaze iz različitih situacija opisanih u pričama, dijete razvija empatiju. S obzirom na to da se u knjigama susreće s likovima koji imaju razne oblike ponašanja i osobine, dijete počinje razvijati i svijest o različitosti. To mu kasnije pomaže u shvaćanju i prihvaćanju svojih vršnjaka i ljudi općenito. Nakon čitanja djeca često žele nacrtati omiljeni lik ili događaj iz priče, a posebno se vesele kada se njihovi crteži izlože na panou. Roditelji, odgojitelji i ostali koji se bave odgojem djece, često su u dilemi kako se ponašati i što činiti kada dijete obuzmu negativne emocije. Velika pomoć su savjeti za roditelje koji čine

sastavni dio terapijskih slikovnica ili su zasebna literatura. Knjige donose konkretna rješenja za prevladavanje mnogih problema poput ljutnje, tuge, ljubomore, zavisti, agresije, nesigurnosti, straha i mnogih konfliktnih situacija, koje djeca po uzoru na junake iz priča mogu prevladati. Iz takvih knjiga odrasli mogu naučiti kako ispravno reagirati na poremećaje u ponašanju djeteta i bolje ga razumjeti. One daju smjernice kako bez ikakve prisile motivirati dijete za promjenu ponašanja. S ciljem da djeci i roditeljima ponudimo što veći i raznovrsniji izbor terapijskih priča, knjižni fond smo dodatno upotpunili i obogatili s brojnim slikovnicama i knjigama koje u prvi plan stavljaju dječje emocije, te ih izdvojili na posebno, korisnicima vidljivije mjesto.

Slika 2. Hrvatske slikovnice

Program čitanja "Priče koje pomažu" provodimo u dogovorenim i najavljenim terminima, a uz djecu su često prisutni i roditelji. Kako bi program obuhvatio što veći broj djece, dogovorena je suradnja s predškolskim ustanovama u gradu te na čitanje priča dolaze organizirane grupe djece.

Slika 3. Čitanje priča

Program je vrlo dobro prihvaćen što se vidi iz kontinuiranih dolazaka, prilikom kojih djeca razgledavaju prostor Dječjeg odjela, saznaju ponešto o radu Knjižnice, čuvanju knjiga i važnosti čitanja te se upišu ili obnove upis u Knjižnicu. U skladu s novim okolnostima koje su bile uvjetovane epidemijom bolesti COVID-19, mijenjao se način pružanja usluga i sadržaja korisnicima, pa se program čitanja provodio na virtualan način.

Čitanje je radost

**IZ NARODNIH
KNJIŽNICA**

Marijana Mazor, knjižničarka

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

knjiznica@gkc-ogulin.hr

Nikolina Brozović Stipetić, knjižničarka

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

ninabroz26@gmail.com

U studenom 2021. godine realizirana je prva faza projekta „Čitanje je radost“. Projekt je financiran iz sredstava Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, kroz Javni poziv za predlaganje programa koji potiču čitanje i razvoj čitateljske publike u Republici Hrvatskoj za 2021. Prijavom na taj poziv Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin odobrena su sredstva u iznosu od 40.000,00 kn za postavljanje Malih slobodnih knjižnica na sedam lokacija. Male slobodne knjižnice su atraktivne kućice za knjige. Knjige koje su u kućici mogu se slobodno uzimati i čitati, a zatim vratiti. Osim toga, korisnici su pozvani da u kućicu poklone i poneku knjigu iz svoje biblioteke. Kućice je projektirala Jana Franušić, magistra primijenjenih umjetnosti. Učenička zadruga Obrtničke i

tehničke škole Ogulin je izradila i postavila kućice, dok je ilustratorica Ana Salopek izradila ilustracije za svaku kućicu.

Slika 1. Kućice za knjige

Cilj projekta je poticanje čitanja i razvijanje navike posuđivanja knjiga. Kućice su postavljene uz područne škole Ivane Brlić-Mažuranić i Prve osnovne škole Ogulin u naseljima: Kućinići, Turkovići, Hreljin Ogulinski, Jasenak i Drežnica. Jedna kućica

je postavljena na obali jezera Sabljaci, na mjestu koje posjećuju građani Ogulina, turisti i izletnici, a u ljetnim mjesecima tu borave kupači. Jedna kućica je postavljena u Parku kralja Tomislava Ogulin, u neposrednoj blizini dječjeg igrališta.

U sljedećoj fazi projekta, na svim lokacijama uz Male slobodne knjižnice planiramo organizirati kulturne događaje koji će također poticati čitanje, ali i stvarati čitateljsku publiku: susrete s književnicima, čitanje i pripovijedanje priča, kazališne predstave nastale po književnim djelima, radionice kreativnog pisanja i dr.

Ovaj projekt je doprinos Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin poticanju čitanja i stvaranja čitateljske publike, ne samo u Godini čitanja, već trajno u godinama koje dolaze. To je zadaća svih nas, u prvom redu roditelja, zatim dječjih vrtića, škola, knjižnica te cijelog društva. Ako djeca ne nauče čitati s razumijevanjem, teže će učiti i stjecati znanja potrebna za život u društvu znanja, a prema riječima dr. Hajrudina Hromadžića, predavača na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, „O društvu znanja govorimo i možemo govoriti kada imamo u mislima društvo slobodno mislećih, prosvijećenih i

argumentacijsko-kritički orijentiranih i obrazovanih ljudi koji znaju misliti svojom glavom i koji su uz to dovoljno hrabri i voljni da svoje stavove javno, jasno i glasno artikuliraju”.

Slika 2. Postavljanje kućice

Slika 3. Zajednička fotografija

Čaj s Edom

IZ NARODNIH
KNJIŽNICA

Bogdan Bošnjak, knjižničar

Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj

knjiznicaozalj@gmail.com

Program književnih susreta *Čaj s Edom* organizirala je tijekom 2020. i 2021. godine Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj u suradnji s piscima Edom Popovićem i Svenom Popovićem, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Ozlja. Riječ je o seriji od četiri posebna književna susreta na kojima su Edo Popović i Sven Popović u ozaljskoj knjižnici ugostili druge aktualne hrvatske književnike.

Program je naišao na nekoliko teškoća uslijed kojih je donekle preoblikovan. Naime, kako je moderator programa Edo Popović strastveni ljubitelj prirode i planinarenja, izvorno je *Čaj s Edom* osmišljen kao prilika za povezivanje različitih društvenih i umjetničkih sfera uz razgovor o književnosti i stvaralaštvu, ali i o prirodi i zdravlju, uz gostovanja pisaca i predstavljanja domaćih proizvoda lokalnih

OPG-ova na četiri književna susreta kroz četiri godišnja doba tijekom 2020. godine. Nagrađivani grafički dizajner Martin Peranović osmislio je originalan i upečatljiv vizualni identitet programa, a u ožujku 2020. godine u ozaljskoj knjižnici održana je press konferencija na kojoj je program predstavljen medijima. Bilo je to vrlo nezgodno vrijeme, s obzirom na to da su nedugo potom na snagu stupile mjere za sprečavanje virusa COVID-19 i zabranjena su javna okupljanja. Stoga je realizacija programa odgođena do daljnjeg. Osim toga, poznato je da Edo Popović već niz godina pati od kronične opstrukcijske bolesti pluća, a u svibnju 2020. bolest se ozbiljno pogoršala i pisac je na neko vrijeme čak i hospitaliziran. To je iskustvo imalo značajnu ulogu pri pisanju njegova romana *Kako sam brojio ružičaste robote*. S obzirom na loše zdravstveno stanje Ede

Popovića i nemogućnost njegova izravnog sudjelovanja na književnim susretima, ukazala se potreba za izmjenom programa *Čaj s Edom*. U suradnji s Edom Popovićem dogovoreno je da će ga kao moderator književnih susreta zamijeniti njegov sin, također pisac, Sven Popović.

Prvi od četiri planirana književna susreta održan je u Gradskoj knjižnici Ozalj u sklopu *Mjeseca hrvatske knjige* 23. listopada 2020. s pjesnikom Tomislavom Domovićem, a susretu se pridružio i OPG Kovač iz Jaškova s domaćim proizvodima od buče i oraha. Budući da Sven Popović ima ponešto drugačije afinitete od svog oca, razgovor s Tomislavom Domovićem uglavnom je bio usmjeren prema pjesništvu, pisanju, književnosti i umjetnosti, a manje prema prirodi i zdravlju. Tako je bilo i tijekom iduće tri književne večeri koje su održane u 2021. godini. Do srpnja 2021. Edo Popović potpuno se oporavio te napisao i objavio spomenuti roman, pa je u programu sudjelovao ne kao moderator, već kao Svenov gost. Drugi je susret održan 23. srpnja 2021. u Dnevnom boravku na rijeci Kupi, na Gradskom kupalištu Slava Raškaj Ozalj, a pripremljen je u suradnji s timom Izvan fokusa i Restoranom Žganjer. Na

trećem susretu u sklopu *Čaja s Edom* (koji se dotad u potpunosti preobrazio u *Čaj sa Svenom*), Sven Popović u ozaljskoj je knjižnici 27. kolovoza 2021. ugostio pjesnikinju i spisateljicu Moniku Herceg. Četvrta i posljednja Svenova posebna gošća bila je spisateljica i pjesnikinja Olja Savičević Ivančević, koja je gostovala 1. listopada 2021. *Čaj s Edom* time je priveden kraju, ali Gradska knjižnica Ozalj nastavit će suradnju s Edom Popovićem, Svenom Popovićem i njihovim gostima u drugom obliku.

Svi su susreti u sklopu programa organizirani uz pridržavanje svih propisanih epidemioloških mjera, što je nažalost podrazumijevalo i relativno malen broj okupljenih posjetitelja na pojedinome književnom susretu. Kako bi u programu *Čaj s Edom* ipak mogli uživati svi zainteresirani ljubitelji književnosti, sve su četiri književne večeri snimljene u cijelosti, a videozapisi su dostupni na Facebook stranici i YouTube kanalu Gradske i čitaonice Ivana Belostenca Ozalj. Unatoč teškoćama i odgađanjima, program *Čaj s Edom* u Ozlju u kratkom je nizu posebnih susreta okupio velika, afirmirana i istaknuta imena suvremene hrvatske književne scene te je naposljetku uspješno realiziran.

Blackout poezija u Godini čitanja

IZ NARODNIH
KNJIŽNICA

Nikolina Brozović Stipetić, knjižničarka

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

ninabroz26@gmail.com

Kroz planirani program u Godini čitanja 2021. "Dobre stare knjige" od 19. veljače 2021. do 19. ožujka 2021. pozvali smo ljubitelje pisane riječi i knjige da nam se pridruže u stvaranju *blackout* teksta.

„Dobre stare knjige“ naziv je programa, stvaranja *blackout* poezije – zanimljivog i kreativnog spoja pjesništva i crtanja, dekonstrukcije teksta i njegove rekonstrukcije i upisivanja novih značenja. Stare knjige, časopisi i tiskani tekstovi podloga su na kojoj nastaju nove kreacije.

Program je inspirirao veliki broj naših korisnika, a kreativna ostvarenja se mogu pogledati na izložbi postavljenoj u prostoru Knjižnice i u virtualnom obliku na poveznici: shorturl.at/dkvX3.

Reakcije su nas ugodno iznenadile. Navodimo jedan od komentara koji govori koliko je inspirativan i kreativan ovaj način

izražavanja: *Ističem da ste mi otvorili novi svijet, i pronašli mi novi način opuštanja, hvala vam na tome.*

A high-contrast, black and white photograph showing the silhouettes of two people walking away from the camera on a paved sidewalk at night. The person on the left is wearing a striped shirt and dark pants, while the person on the right is wearing a dark top and shorts. Long, dark shadows are cast on the ground in front of them. A semi-transparent dark grey rectangular box is centered over the image, containing the text 'IZ ŠKOLSKIH KNJIŽNICA' in white, bold, sans-serif capital letters.

IZ ŠKOLSKIH KNJIŽNICA

ČITANJE – BILO KAD I BILO GDJE

Program u knjižnici OŠ Dubovac u 2021. – Godini čitanja

**IZ ŠKOLSKIH
KNJIŽNICA**

Ana Sudarević, prof.

Osnovna škola Dubovac
ana.sudarevic@yahoo.ca

Vlada Republike Hrvatske je na prijedlog Ministarstva kulture i medija proglasila 2021. godinu Godinom čitanja. Bio je to dodatni poticaj da se u knjižnici OŠ Dubovac još snažnije poziva na čitanje te promiču njegove važnosti i dobrobiti među svim uzrastima. Stoga je na početku drugog polugodišta školske godine 2020./2021. osmišljen program „Čitanje – bilo kad i bilo gdje“, sastavljen od niza aktivnosti koje su, u skladu s posebnostima školske godine 2020./2021., održavane uživo i na daljinu.

Virtualni književni susreti i suradnja

Iskustvo i vještina korištenja suvremenih tehnologija, stečeno prošle školske godine tijekom nastave na daljinu, u velikoj je mjeri iskorišteno i ove školske godine. Prije svega, za organizaciju nekoliko virtualnih književnih susreta s domaćim književnicama. Posebno treba istaknuti susret sa Željkom

Horvat Vukelja koja je ove godine gostovala u našoj školi jedanaestu godinu zaredom družeći se preko ekrana s učenicima razredne nastave. S druge strane, učenici viših razreda imali su priliku vidjeti, čuti i razgovarati s književnicama Majom Brajko Livaković i Bojanom Meandžijom čija su djela pročitali za potrebe nastave hrvatskoga jezika.

Suvremena tehnologija omogućila nam je i aktivno sudjelovanje u manifestaciji Noć knjige. Naime, učenici viših razreda tada su nastavu pratili na daljinu, no putem platformi Teams i Edmodo mogli su sudjelovati u školskom mrežnom Kahoot kvizu „Uz prave riječi duh se liječi“. Zajedno s učenicima OŠ Marija Bistrica sudjelovali su i u međuškolskom kvizu „Ljekarnica duha“ koji su za njih osmislile knjižničarke Ana Sudarević i Jasna Milički (OŠ Marija Bistrica). Također, učenici su se aktivno

uključivali u Čitateljske izazove Hrvatskog čitateljskog društva (shorturl.at/cpRZ2).

Učenička kreativnost na mreži

Online nastava bila je prilika za ostvarivanje novih (izvan)nastavnih korelacija. Primjer je 3D izložba učeničkih plakata povodom Noći knjige koje su učenici, na poticaj profesorice Likovne kulture i knjižničarke, oblikovali u alatu Canva, a dostupni su na poveznici shorturl.at/BIM58. Općenito se može reći da je suradnja s knjižnicom uspješno realizirana i u vrijeme kada učenici nisu mogli dolaziti u fizički prostor knjižnice. Potpuno novo i pozitivno iskustvo bile su „Virtualne čajanke“ u petom razredu, organizirane u sklopu projekta „Čitajmo zajedno – čitajmo naglas: zaboravljene knjige“ (shorturl.at/diILP). Učenici su putem platforme Teams jedni drugima čitali odabrana poglavlja iz knjige „Lažeš, Melita“. Kasnije su, u evaluaciji, naveli da im je ova aktivnost bila zanimljivo i dobrodošlo novo iskustvo, no ipak su izrazili želju da čitaju naglas uživo, što je i nastavljeno nakon povratka u prostor škole. Inače, čitanje romana Ivana Kušana bilo je tek dio planiranih aktivnosti u provedbi spomenutog projekta. Nakon što su pročitali cijeli

roman, učenici su samostalno pripremali materijale za izradu interaktivne igre: osmišljavali su pitanja vezana uz djelo, snimali audio vizualne materijale te u konačnici oblikovali igru „Potraga za Melitom“ (shorturl.at/kLS12), pri čemu su se služili alatom Thinglink.

Isti alat korišten je i u realizaciji završne aktivnosti na radionici „Europa u knjižnici“. Naime, članovi Čitateljskog kluba obilježili su Dan Europe (9. svibnja) virtualnim predstavljanjem europskih pisaca, odnosno njihovih djela, smještajući ih na interaktivnu kartu Europe (shorturl.at/diR14).

Uživo... u knjižnici, s knjižnicom, za knjižnicu

S obzirom da su učenici ipak veći dio nastavne godine proveli u školi, bilo je moguće organizirati i brojne aktivnosti vezane uz čitanje, ali i pisanje, u knjižnici ili u razredima. Neke od njih su, primjerice, sudjelovanje u 2. karlovačkom maratonu priča, potom obilježavanje Svjetskog dana poezije te Svjetskog dana dječje knjige, kao i čitanje učenicima u područnim školama. Primjer je radionica u Područnoj školi Stative pod nazivom „Čitamo o svom gradu“, tijekom koje je Ivančica Šebalj,

autorica slikovnice "Priča o postanku grada Karlovca", učenicima čitala svoje djelo, nakon čega su slijedile aktivnosti tijekom kojih su učenici detaljnije upoznawali svoj grad kroz digitalne igre. Igre, odnosno izazove, za njih su osmislile knjižničarka i autorica.

Opsežna aktivnost u Godini čitanja bio je natječaj za najbolji logotip školske knjižnice ostvaren u suradnji s profesoricom Likovne kulture koja je potaknula učenike sedmih razreda na prijedloge likovnih rješenja za knjižnični logotip. Članovi Čitateljskog kluba su, zajedno s knjižničarkom, izabrali čak četiri najljepša te autore nagradili simboličnim nagradama koje je osigurala Školska knjiga. Osim nagrađenih radova, brojni ostali maštoviti, originalni i zanimljivi logotipovi izloženi su u predvorju škole, a mogu se pogledati i na mrežnoj stranici shorturl.at/FTUX8.

eTwinning projekti – nova iskustva i poticaji

Još početkom školske godine knjižničarka se s Čitateljskim klubom uključila u međunarodni eTwinning projekt „Ljepota čitanja“, što je, kako se pokazalo, bio odličan uvod u Godinu čitanja. Brojne

zajedničke projektne aktivnosti, kao i one samostalne, imale su za cilj poticati čitanje, upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije te, naravno, suradnju među projektnim partnerima: razmjenjivali smo razglednice, straničnike, uključivali se u video druženja te dijelili iskustva i primjere našega rada. Najveći broj radionica, koje su bile spoj literarnih i likovnih igara i izazova, održan je tijekom sastanaka Čitateljskog kluba, ali i nastavnih satova Hrvatskoga jezika, najčešće nakon čitanja lektirnih djela.

Nešto kasnije, uključili smo se u eTwinning Projekt školskih knjižničara: Godina čitanja 2021. (shorturl.at/cgw19), što je bio poticaj na još intenzivniju organizaciju aktivnosti s učenicima od prvog do osmog razreda. Posebna vrijednost sudjelovanja u ovakvim projektima su svakako nova poznanstva i pozivi na buduću suradnju, kao i prilika da se prezentira i evaluiira vlastiti rad u kontekstu projekta.

Planovi i zaključak

Završetak nastavne godine ujedno je i (kratkotrajni) završetak aktivnosti u sklopu programa „Čitanje – bilo kad i bilo gdje“. No, već od jeseni program se nastavlja, a u

planu su nove radionice, projekti, suradnje... nadamo se uživo. Ipak, koristan je pokazatelj činjenica da učenici uspješno koriste tehnologiju i dobro se snalaze u digitalnom okruženju pa je moguće planirati i aktivnosti koje neće ovisiti o vremenu i fizičkoj prisutnosti u prostoru, kao i međuškolska i međudržavna virtualna druženja. Osim toga, rezultati održanih aktivnosti i radionica objavljuju se putem interneta pa se na taj način aktivno doprinosi obilježavanju Godine čitanja.

Književni susret

Školski sat s Bojanom

IZ ŠKOLSKIH
KNJIŽNICA

Gordana Šutej, knjižničarka

OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

gordana.sutej@gmail.com

Susret književnika i učenika nerijetko stvara neobičnu čaroliju. Pisci su u pravilu zanimljive osobe koje imaju puno za reći, iskreno i interesantno govore, što djeca prihvaćaju sa zahvalnošću i oduševljenjem. Što se događa na susretu trinaestogodišnjaka sa spisateljicom koja je počela pisati u njihovoj dobi, s trinaest godina, uvjerali smo se na susretu s Bojanom Meandžijom u Osnovnoj školi „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa (15. 10. 2021.). Tom prilikom autorica je učenicima sedmog i osmog razreda predstavila svoj autobiografski roman *Trči! Ne čekaj me...* Riječ je o duboko antiratnoj priči koja nikog ne proziva i ne ocrnjuje i vapi da je pročitaju svi koji imaju moć svojim nepromišljenim djelovanjem ugroziti bezbrižno djetinjstvo bilo kojeg djeteta.

Prve rečenice romana *Trči! Ne čekaj me...* Bojana je upisala na drvene letvice u

podrumu svog nebodera za vrijeme noćnog bombardiranja u trenutku kad je dim počeo ulaziti u sklonište. Kasnije je nastavila pisati dnevnik. Bio je to način da iz sebe izbaci osjećaje tuge, straha, bijesa, ali i dječjeg smijeha. Dvadeset i četiri godine kasnije objavljena je knjiga koja je doživjela već četiri izdanja u Hrvatskoj, a prevedena je na engleski i na njemački jezik. Prije dvije godine roman je uvršten na popis školske lektire u hrvatskim osnovnim školama, a Bojana Meandžija održala je na stotine susreta s učenicima diljem Hrvatske.

Za vrijeme književnog susreta u OŠ „Ivan Goran Kovačić“ učenici su sa zanimanjem pratili čitanje ulomaka iz knjige, sudjelovali u razgovoru s autoricom i uživali se u atmosferu 1991. godine i prvih napada na Karlovac. Radnja romana započinje s prvim danom ljetnih praznika kad je Bojana završila sedmi razred i otputovala baki u

prigradsko naselje Turanj. Iznenada je primijetila da je sve oko nje poprimilo sivu nijansu, ljudi su prestrašeno gledali u pod. Bio je to nagovještaj ratnih događaja koji će zauvijek promijeniti Bojanin život te život njezine obitelji i prijatelja.

Tijekom cijelog susreta Bojana razgovara s učenicima, poziva ih da zamisle situacije opisane u romanu, na primjer, zadnji dan škole, svoj rođendan i druge uobičajene životne trenutke. Traži od njih da komentiraju, sudjeluju, objasne što bi oni učinili na njezinom mjestu. Učenici su zainteresirani, otvoreni i rado surađuju. Okolnosti Bojanina odrastanja bile su daleko dramatičnije od okolnosti u kojima žive današnji trinaestogodišnjaci. Bio je to početak ratnih zbivanja, vrijeme bombardiranja grada i života u skloništu. Ipak, djeca su ubrzo uvučena u priču i identificiraju se s autoricom. Bojanine reakcije na zbivanja oko nje, nerazumijevanje svijeta odraslih, osjećaj da joj nešto važno prešućuju, strah da je na neki nerazumljivi način odgovorna za neobjašnjive događaje oko sebe, to je nešto što djeca, učenici viših razreda osnovne škole, jako dobro razumiju. Štoviše, imaju osjećaj da slušaju o svom vlastitom iskustvu. Razgovor s autoricom potiče

dirljivu empatiju. Do kraja sata koji prolazi u hipu, sudionici imaju pune oči suza. Ne zato što bi Bojana tražila sažaljenje, već naprotiv, što dirne sve prisutne iskrenošću kojom dijeli svoju ranjivost i naglašavanjem univerzalne potrebe za ljubavlju i sigurnošću, za obitelji koja će zaštititi svako ne jako biće u svakom trenutku. „Obitelj je najtopliji pokrivač kada ti je najhladnije“ poručila je spisateljica Bojana Meandžija učenicima sedmih i osmih razreda na kraju njihovog druženja.

Školski sat s Bojanom prebrzo prođe, učenici se nevoljko rastaju s autoricom, žele se fotografirati s njom. A da razmišljaju o susretu i kasnije, svjedoče poruke i fotografije koje stižu autorici putem društvenih mreža danima nakon susreta. Upoznavanje s autoricom motivira učenike da posegnu za knjigom, pročitaju je i potaknu se na razmišljanje o stvarima koje često smatramo samorazumljivima – a zapravo su tako krhke – o toplom i podržavajućem obiteljskom krugu, bezbrižnom i sigurnom odrastanju u miru. Možete li zamisliti čaroliju blagotvorniju od ove – druženje s Bojanom potiče djecu na čitanje i ohrabruje ih na promišljanje o svijetu oko njih!

Godina čitanja u OŠ Dragojle Jarnević

**IZ ŠKOLSKIH
KNJIŽNICA**

Đurđa Ivković-Macut, stručna suradnica knjižničarka savjetnica

OŠ Dragojle Jarnević, Karlovac

djurdja.post@gmail.com

Školska knjižnica OŠ Dragojle Jarnević uključena je u eTwinning projekt školskih knjižničara Godina čitanja 2021. Cilj projekta kojeg koordinira kolegica Snježana Kovačević je prikazati aktivnosti koje školske knjižnice provode povodom Godine čitanja.

Na stranicama projekta predstavili smo svoju školsku knjižnicu. Naša knjižnica postoji od 1896. godine kada je izgrađena škola, prvotnog naziva Obća pučka dječja škola. Današnji naziv OŠ Dragojle Jarnević dobiva 1959. godine. Prostor knjižnice je funkcionalan i ugodan za boravak. Učenici rado dolaze u knjižnicu gdje čitaju i posuđuju knjige, sudjeluju na kreativnim i poučnim radionicama. Često održavamo nastavu medijske pismenosti i nastojimo novim i zanimljivim naslovima privući čitatelje u čarobni svijet mašte. Pričamo priče za najmlađe čitatelje, održavamo

nastavu lektire i edukacije. U knjižnici se održavaju sastanci mladih knjižničara i novinara koji predstavljaju mlade animatore kulture u školi. Knjižnica je mjesto gdje 473 mladih čitatelja ulazi u svijet knjiga i osjeća se ugodno, što je smisao knjižnice.

Slika 1.

U Godini čitanja u knjižnici se, uz sve uobičajene aktivnosti, provodi i nekoliko projekata: „Naša mala knjižnica“, „Čitanjem do zvijezda“, „Školska knjižnica – čarobni

kutak bajki“. Opisat ćemo sve te aktivnosti kronološkim redom kako smo ih provodili.

Slika 2.

Motivacijski smo čitali u 1. razredima, bavili smo se medijskom pismenošću, organizirali radionice s učenicima od 5. do 8. razreda. Osobito je bila zanimljiva radionica „Vlak u snijegu“ jer smo nakon čitanja knjige i gledanja filma u 3. b razredu animirali učenike da tu knjigu preporuče iz svog „dječjeg“ ugla. Učenici su bili u ulozi promotora kulture jer je izložba radova bila vrlo posjećena.

Slijedi sjećanje na Dragojlu Jarnević, književnicu, učiteljicu i ilirku čije ime s ponosom nosi naša škola. Namjera nam je bila da se Dragojin glas „proširi“ jer je ona bila žena ispred svog vremena te zagovornica vrlo naprednih ideja. Ovakve aktivnosti prezentiramo preko školskog razglasa. Obilježili smo i Svjetski dan poezije

21.3. Čitali smo poeziju gdje smo god stigli, barem po jedan stih.

Slika 3.

U projekt „Čitanjem do zvijezda“ uključili smo se prvi put jer smatramo da je to izvrstan način da potaknemo učenike na čitanje s razumijevanjem, a prije svega sa zadovoljstvom, jer će tako učiti i istraživati, ali biti i kreativni. Skupina učenika, entuzijasta za čitanje, cijele školske godine čitala je i gradila svoje znanje o pročitanom. Te aktivnosti su zahtijevale puno vremena i rada s učenicima, no rezultati nisu izostali. Plasirali smo se na nacionalnu razinu natjecanja i ponosni smo na učenicu osmog razreda koja je putem kreativnog uratka prikazala četiri pročitane knjige.

Zanimljiv integrirani radni dan ostvaren je kroz suradnju s učiteljicom i učenicima u 2. a razredu. Obradili smo lektiru „Poštar Zeko Brzonogi“ Želimira Hercigonje i tu

priču proveli kroz sve nastavne predmete. Taj dan smo imali pet sati nastave „Poštara..“, počevši od Glazbene kulture, Matematike, Hrvatskog jezika, Prirode, Likovne kulture, sata razrednika i Tjelesno-zdravstvene kulture.

Slika 4.

Nastavu smo isplanirali i odradili na kreativan način: Glazbena kultura – pjevali pjesmu o poštaru uz „Klince s ribnjaka“, nakon toga smo se malo razgibali (Tjelesna i zdravstvena kultura) i pokazivali tehnike trčanja. Pod nastavom Prirode i društva govorili smo o šumi, tko su njeni stanovnici, koje su to životinje, koje su šumske biljke. Na satu Hrvatskog jezika govorili smo o pismu, pisanju razglednica, čestitki, kako ćemo nekome napisati pismo, čestitati rođendan, kako ćemo pokušati obnoviti pisanu komunikaciju koju više ne koristimo i zašto ne koristimo. Koliko puta nam je

netko poslao pismo? Zašto više ne dobivamo pisma? Koji je znak i boja pošte? Na ovakva i slična pitanja učenici su odgovarali i pritom pažljivo slušali jedni druge.

Učenici su na satu Matematike rješavali zadatke riječima, zbrajanje i oduzimanje do 100, a pitanja su bila vezana uz lektiru. Slijedilo je ono najbitnije: obrada lektire „Poštar Zeko brz nogi kroz četiri velika plakata“ u okviru nastave Likovne kulture. Prva grupa je imala zadatak prikazati osobine Zeke Brzonogog, druga grupa je crtala stanovnike šume, treća se bavila uredom (panj) Zeke Brzonogog, a četvrta je izradila plakat na kojem je prikazala negativni lik te završetak same priče. Bilo je zanimljivo i vrlo dinamično, a učenici su pokazali visoku razinu kreativnosti i interesa za obradu lektire na drugačiji način.

Slika 5.

Slijedio je rad na projektu „Karlovački maraton priča“ – Story Teller Cube za učenike trećih i četvrtih razreda, čiji je cilj poticanje aktivnosti i suradnje u skupini te pisanje zajedničke priče na temelju pojmova koji se nalaze na stranicama kockica pričalica.

U travnju smo obilježili Međunarodni dan dječje knjige (2. travnja) prigodnim plakatom o važnosti pisca bajki, Hansa Christiana Andersena koji je rođen na taj dan te naglasili važnost čitanja od najmlađih dana. Taj dan su učenici 1. a i 1. b čitali naglas stihove pjesme „Glazbe riječi“ što je bilo vrlo dojmljivo jer je nekima to bio prvi javni nastup. Aktivnost smo objavili i na stranici „Čitaj mi“, na kojoj inače predstavljamo rad školske knjižnice.

Uključili smo se i u Noć knjige 2021. i najavili dva događanja na mrežnoj stranici manifestacije. Književni susret s Bojanom Meandžijom, karlovačkom književnicom koja je napisala knjigu „Trči, ne čekaj me“ koja je uvrštena u popis lektire održan je online. Bojana je u svom izlaganju izjavila da je na susretima upoznala više od 30 tisuća učenika i bila u mnogim školama diljem Hrvatske. Susret je bio vrlo uspješan i zanimljiv za publiku. Organiziran je u vrijeme nastave na daljinu, a prisustvovali

su mu svi učenici 5. a razreda, učiteljica hrvatskog jezika, razrednica, pedagoginja i ravnateljica.

Uz to, u Noći knjige smo se bavili i našim razrednim projektom „ Poštar Zeko Brzonogi“ jer su učenici 2. a u školskoj knjižnici dva školska sata predstavljali plakate koje su izradili.

Na radionicama u školskoj knjižnici učenici su se tijekom ožujka, travnja i svibnja uključili u Dane medijske pismenosti 2021. promišljanjem o medijima kojima su svakodnevno okruženi. U šestim, sedmim i osmim razredima govorili smo o medijskim porukama i instrumentima manipulacije u medijima. Na tim radionicama koristili smo se na nastavi uživo tabletima kojima su učenici pristupili Teamsu, kanalu školske knjižnice te pratili prezentacije na ploči i odgovarali na pitanja, komentirali i na kraju sata slali svoje odgovore.

U OŠ Dragojle Jarnević redovito se provode radionice i aktivnosti posvećene sigurnosti na internetu. Na mrežnoj stranici škole nalaze se i brošure za učenike. U školskoj knjižnici održavamo tematske radionice o korištenju interneta na siguran način i govorimo o tome kako se osjećamo s druge strane ekrana. Izrađujemo plakate koje koristimo za bolje razumijevanje i

snalaženje u virtualnom svijetu.

U 1. b smo otkrivali svijet medija uz pomoć slikovnice i gledajući zanimljiv video, a učenici 4. a i 4. c pratili su putovanje crtanog junaka Jacka u filmu „Put u svijet medijske pismenosti“.

Aktivnosti smo predstavili na portalu medijska pismenost.hr.

U svibnju i lipnju smo nastavili s projektom „Čitanjem do zvijezda“ za osnovne škole i ostvarili dobre rezultate na državnom natjecanju. Osvojili smo 6. mjesto u kategoriji kreativni uradak te 16. mjesto od 58 škola u kvizu znanja. Učenici naše škole prvi put su sudjelovali na takvom natjecanju i jako smo zadovoljni njihovim uspjesima obzirom na turbulentnu školsku godinu. Trebalo je cijele godine održavati „budnost“ te čitati s voljom i entuzijazmom. Obilježili smo Dan Europe, nastavili s međunarodnim projektom „Naša mala knjižnica“, u okviru kojeg su učenici pisali detektivske priče nakon čitanja knjige Nade Horvat „Slučajevi detektiva Macana“. Pisali smo priče, crtali i objavljivali na njihovim službenim stranicama te Facebooku. Izložili smo naš „čitateljski vlakić“ u hodniku škole u čijim su se vagonima „vozili“ mali čitatelji sa svojim knjigama koje su pročitali. Na literarnom natječaju u okviru projekta,

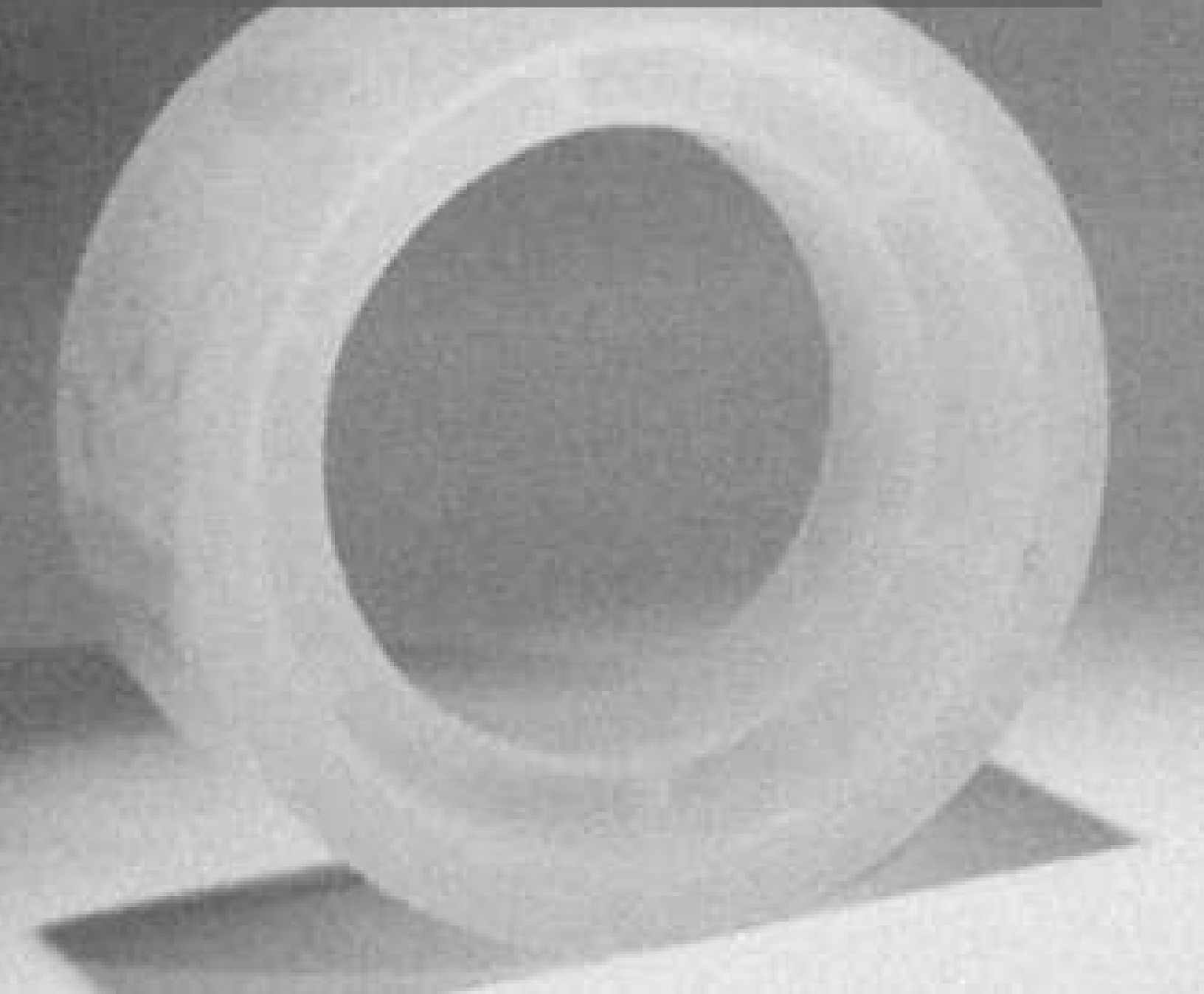
radovi naših učenika proglašeni su najboljima na nacionalnoj razini.

Slika 6.

Projekt „Školska knjižnica – čarobni kutak bajki“ i dalje provodimo pričanjem priča, obradom lektire te kreativnim poticanjem čitanja naglas. Sve provedene aktivnosti predstavili smo na stranici e-Twinning projekta, na mrežnom mjestu Stručnih županijskih vijeća školskih knjižničara, u virtualnoj knjižnici OŠ Dragojle Jarnević te službenoj stranici škole. Na stručnom skupu ŽSV-a školskih knjižničara Karlovačke županije (1. 6. 2021.) govorili smo i o suradničkim aktivnostima projektnih partnera koje ćemo nastojati što više provoditi. Do kraja godine planiramo nastaviti s poticanjem čitanja u svim razredima, organizirati radionice vođenog istraživačkog učenja te motivirati učenike na svakodnevno čitanje iz užitka na svim medijima.

VIJESTI IZ KNJIŽNIČARSTVA

Šest okruglih stolova o školskim knjižnicama Zagovaramo školske knjižnice

VIJESTI IZ
KNJIŽNIČARSTVA

Gordana Šutej, knjižničarka

OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

gordana.sutej@gmail.com

Uspješna suradnja Županijske Matične službe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Županijskog stručnog vijeća školskih knjižničara i Podružnice Hrvatske udruge školskih knjižničara Karlovačke županije dovela je u proteklih šest godina do organizacije šest okruglih stolova na kojima su osim školskih knjižničara sudjelovali i predstavnici osnivača škola, Grada Karlovca i Karlovačke županije kao i ravnatelji školskih ustanova. Pokazalo se da je to dobar način širenja poruka o važnosti rada školskih knjižnica.

Prvih pet okruglih stolova organizirano je s ciljem da se zagovaranje školskih knjižnica usmjeri na sufinanciranje nabave knjižnične građe, integraciju kurikuluma knjižnično-informacijskog programa u kurikulum svih nastavnih područja te na prostor i opremanje školskih knjižnica Karlovačke županije. Predstavljene su mogućnosti i

potrebe stručnog usavršavanja knjižničara te se promišljalo o izazovima i prilikama koje se ulaskom u novo desetljeće stavljaju pred knjižničare, ali i osnivače te ravnatelje, a obuhvaćaju knjižnični prostor i fond, knjižnične usluge te, naravno, samog knjižničara. Ovaj način javnog zagovaranja školskih knjižnica prepoznat je kao primjer dobre prakse u Hrvatskoj što je rezultiralo izlaganjem koje su organizatorice, **Kristina Čunović, Ana Sudarević i Gordana Šutej** održale na 29. *Proljetnoj školi školskih knjižničara RH* u travnju 2017. te na 17. *okruglom stolu o slobodnom pristupu informacijama* u prosincu 2017. godine

Šesti okrugli stol s temom *Školske knjižnice Karlovačke županije u Godini čitanja* održan je online 26. listopada 2021. godine. Predstavljene su brojne aktivnosti koje osmišljavaju i provode školski knjižničari u suradnji s učiteljima i drugim suradnicima

povodom Godine čitanja te razmijenjena iskustva i ideje za akcije poticanja čitanja. Sudjelovalo je pedesetak sudionika, knjižničara, ravnatelja te predstavnice osnivača škola, **Marija Šćulac**, pročelnica Upravnog odjela za školstvo Karlovačke županije i **Mirna Mohorić**, viša stručna suradnica za kulturu, tehničku kulturu i sport.

Na samom početku skupa **Dragica Pršo**, stručna suradnica knjižničarka u OŠ Monte Zaro iz Pule, predstavila je mrežno mjesto *Školske knjižnice u Godini čitanja* na kojem su objedinjeni primjeri dobre prakse i projekti iz knjižnica diljem Hrvatske. Administratorica je pozvala kolege na još veći angažman, na redovito slanje priloga o aktivnostima koje provode povodom Godine čitanja kako bi rad knjižničara i školskih knjižnica bio što vidljiviji.

Pročelnica Upravnog odjela za školstvo **Marija Šćulac** zahvalila je školskim knjižničarima na predanom radu i pozvala ih na nastavak lobiranja za školske knjižnice u svojim školama te najavila nastavak projekta poticanja čitanja „Kažu čitaj!“ koji je zaustavila pandemija. Predstavila je kapitalna ulaganja u školstvo u Karlovačkoj županiji te istaknula županijsko

sufinanciranje rada Bibliobusne službe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac kako bi se što bolje zadovoljile informacijske potrebe učenika.

Rad i aktivnosti Društva knjižničara Karlovačke županije predstavila je **Lidija Šajatović**, predsjednica Društva. Informirala je školske knjižničare na koji način se mogu uključiti u aktivnosti Društva te dati poticaj njegovom daljnjem radu.

Školski projekt *Knjiga BAŠ za mene* koji se provodi u OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa s ciljem poticanja čitanja sa zadovoljstvom i razumijevanjem, predstavila je knjižničarka **Gordana Šutej**. Maštovitim radionicama za učenike nastoji se privući čitanju i one koji ne čitaju ni rado ni puno i uvjeriti ih u to da se u čitanju itekako može uživati. Želja im je uključiti učenike u predlaganje naslova knjiga za nabavu u školskoj knjižnici.

Goranka Braim Vlahović, predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara, u izvješću s 11. samostalnog stručnog skupa Udruge pod nazivom *Na dobrobit zajednici*, pokazala je na koji način školske knjižnice rade za dobrobit profesionalne i šire zajednici i na koje načine surađujemo na dobrobit naših korisnika. Školski knjižničar

kao odgovorni profesionalac samo suradnjom na različitim razinama postiže vidljivost svoje školske knjižnice, a udruživanjem i uključivanjem u aktivnosti koje provodi Hrvatska udruga školskih knjižničara, čini struku vidljivijom u cijeloj zajednici.

Inovativni i interdisciplinarni program čitanja priča uz plesnu interpretaciju *Plesno čitanje priča* predstavila je **Snježana Berak** iz Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar. Projekt se većim dijelom provodi samostalno u dogovoru s knjižnicama i dječjim vrtićima s obzirom da su aktivnosti namijenjene predškolskoj djeci i osnovnoškolskom uzrastu djece.

Što je biblioterapija i kako ona može jačati motivaciju za čitanje obrazložile su **Ivana Bašić** i **Iva Šišak**. Predstavile su dvije uspješne radionice s učenicima viših razreda osnovne škole u kojima su koristile biblioterapijske principe s ciljem poticanja razgovora koji osnažuje povezivanje s tekstom, a samim time jača i motivaciju za čitanje.

Rad i aktivnosti Županijskog stručnog vijeća u prošloj školskoj godini 2020./21 izložila je voditeljica vijeća **Đurđa Ivković-Macut**. Ukratko je prikazala rezultate anketnih

upitnika te mišljenja i stavove članova u vrijeme globalne pandemije COVID 19, kao i rad Vijeća na daljinu. Osvrnula se i na održane skupove i predstavila nove članice Vijeća. Obavijestila je sudionike o novim stručnim usavršavanjima te prijedlozima za rad u novoj školskoj godini.

Želja organizatora okruglih stolova usmjerenih na širenje pozitivnih poruka o radu i važnosti školskih knjižnica je potaknuti suradnju i izgradnju trajnih konstruktivnih odnosa na svim razinama te osigurati podršku osnivača i ravnatelja školskih ustanova za kontinuirano poboljšanje preduvjeta kvalitetnog rada knjižničara koje će pratiti odgovarajuće financiranje školskih knjižnica.

Izvješće o stanju u narodnim i školskim knjižnicama Karlovačke županije u 2020. godini

**VIJESTI IZ
KNJIŽNIČARSTVA**

Kristina Čunović, knjižničarska savjetnica

Voditeljica Županijske matične službe

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“

maticna@gkka.hr

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac matična je knjižnica za školske i narodne knjižnice Karlovačke županije, a za obavljanje stručne matične razvojne djelatnosti ima organiziranu Županijsku matičnu službu. Mrežu knjižnica Karlovačke županije čini: 42 školske knjižnice, od toga 28 osnovnih škola, 1 Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži i 13 srednjoškolskih (uključujući Glazbenu školu) te 7 narodnih knjižnica – Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin, Knjižnica i čitaonica Vojnić, Knjižnica i čitaonica Plaški, Knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj, Knjižnica i čitaonica Slunj, Knjižnica i čitaonica Duga Resa. U navedenim ustanovama zaposlena su 82 stručna knjižničarska djelatnika. Pod nadzorom Matične službe su i dvije knjižnice učeničkih domova (Učenički dom

Karlovac i Učenički dom Ogulin) koje nemaju zaposlenog stručnog suradnika knjižničara. U svrhu planiranja razvoja mreže knjižnica, unapređivanja stručnog rada u knjižnicama te pružanja stručne pomoći, u 2020. godini izvršen je stručni nadzor u 12 školskih i 6 narodnih knjižnica.

Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na poslovanje narodnih knjižnica

Na poslovanje knjižnica u 2020. godini utjecala je proglašena epidemija bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2 na području cijele Republike Hrvatske. Knjižnice su od 17. ožujka do 27. travnja 2020. bile zatvorene za rad s korisnicima. Model poslovanja u kriznim uvjetima oslanjao se na nužni rad ograničenog broja djelatnika u prostoru knjižnice i rad od kuće sukladno utvrđenom planu rada i definiranim popisom poslova koje je

moguće obavljati od kuće. Tijekom razdoblja rada knjižnica u kriznim uvjetima pružale su se određene usluge korisnicima. Poslovanje s korisnicima u prvoj fazi popuštanja mjera u borbi protiv epidemije bolesti COVID-19 uključivalo je posudbu građe bez korištenja čitaonice te brzi povrat građe izvan prostora Knjižnice (drive-in usluga na parkingu karlovačke knjižnice). U drugoj fazi popuštanja mjera provedena je priprema i prilagodba uvjeta za daljnju fazu rada knjižnica uključujući pripremu čitaonica za rad s korisnicima. U trećoj fazi koja je započela 11. svibnja 2020. godine omogućeno je otvaranje i rad čitaonica kao i rad s djecom u manjim grupama. Vraćena građa izdvajala se u svim fazama u pripremljen prostor – karantenu. Knjižnice su veću pozornost davale objavama putem mrežnih stranica i društvenih mreža s ciljem informiranja javnosti o radu knjižnica, promocije čitanja i predstavljanja

novih usluga.

Narodne knjižnice

Većina jedinica lokalne samouprave Karlovačke županije ima narodnu knjižnicu ili se knjižnična djelatnost pruža putem dva vozila Bibliobusne službe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ koja posjećuje ukupno 73 stajališta. Samo jedna općina, Saborsko, nije pokrivena knjižničnom uslugom, iako na tom području djeluje alternativna knjižnica u kojoj rade volonteri.

Na dan 31. 12. 2019. godine sveukupan fond narodnih knjižnica Karlovačke županije iznosio je 472 618 knjižničnih jedinica (1 % više u odnosu na 2019.), a čini ga 438 950 svezaka knjiga (1 % više u odnosu na 2019.), 497 svezaka uvezane periodike (časopisi i novine) te 29 417 jedinica neknjižne građe (audiovizualna i elektronička građa i igračke). U 2020. godini

Narodne knjižnice Karlovačke županije 2020.					
Članstvo (N)	Posudba	Događanja	Djelatnici	Nabava	Računala
13334	412343	906	59	14775	159

Tablica 1. Stanje u narodnim knjižnicama Karlovačke županije u 2020. g.

narodne knjižnice Karlovačke županije nabavile su ukupno 16 089 jedinica građe od kojih je: 14 775 svezaka knjiga, 884 jedinica audiovizualne i elektroničke građe te 180 jedinica ostale građe (igračke i ostala građa). Tijekom 2020. godine prvi puta su nabavljene e-knjige – 407 naslova (260 matična karlovačka knjižnica i 147 ogulinska knjižnica).

U 2020. godini knjižnice Karlovačke županije broje 13 334 učlanjena korisnika: 8 615 odraslih, 3 366 djece i mladih do 15 godina starosti te 1 046 mladih od 15 do 17 godina starosti. U odnosu na prethodnu godinu, u 2020. godini učlanjeno je 1 389 korisnika manje u županijskim knjižnicama

(10% manje) pod utjecajem epidemije bolesti COVID-19. Epidemija je najviše utjecala na broj upisa djece i mladih do 15 godina starosti kojih se u 2020. godini upisalo 1 840 manje (35% manje), ali je zabilježen nešto veći upis mladih (144 više). U odnosu na 2019. godinu organizirano je 2 % manje događanja za odrasle i 49 % manje događanja za djecu i mlade.

Školske knjižnice

Broj učenika u našoj županiji učestalo se smanjuje. U školskoj godini 2019/20., u Karlovačkoj županiji osnovnu i srednju školu pohađalo je ukupno 12 627 učenika (2 % manje u odnosu na 2018./19.).

Školske knjižnice Karlovačke županije 2020.					
Prostor (m ²)	Posudba	Događanja	Knjižničari	Nabava	Računala
2 216	84 712	877	37	2 422	117

Tablica 2. Stanje u školskim knjižnicama Karlovačke županije u 2020. g..

U 2020. godini školske knjižnice nabavile su 2 422 jedinice knjižne građe kupnjom, ukupne financijske vrijednosti 188.715,43 kn (12 % manje jedinica građe; 20 % manja vrijednost u odnosu na 2019. godinu). Posljednje četiri godine nabava građe se uravnotežila, ali primijećen je pad kupnje

knjižne građe u osnovnim i srednjim školama. U nabavi svih vrsta knjižnične građe i dalje prednost ima kupnja ispred dara, što je pozitivno, jer jedino kupnja jamči brižljivo i plansko stvaranje knjižničnog fonda, usklađenog s nastavnim planom i programom škole.

	Kupnja (broj svezaka)		Otkup, dar, zamjena (broj svezaka)	
	2019.	2020.	2019.	2020.
Osnovne škole	2129	1629	709	344
Srednje škole	624	356	43	93
Ukupno	2753	1985	752	437
Postotak u godišnjoj nabavi	79 %	82 %	21 %	18 %

Tablica 3. Broj i postotak knjižne građe u godišnjoj nabavi knjižnice (OŠ, SŠ)

Ukupna sredstva za knjižnicu, prema vrstama izvora financiranja, u 2019. godini u najvećem postotku osigurava Ministarstvo znanosti i obrazovanja (97 %), a potom slijedi osnivač i sredstva iz ostalih proračunskih izvora (3 %).

Županijska matična služba Gradske knjižnice "Ivan Goran Kovačić" Karlovac, u suradnji sa Stručnim vijećem školskih knjižničara Karlovačke županije i podružnicom Hrvatske udruge školskih knjižničara Karlovačke županije, od 2015. godine organizira okrugle stolove na kojem sudjeluju knjižničari osnovnih i srednjih škola, ravnatelji i predstavnici osnivača školskih knjižnica u Gradu Karlovcu i Karlovačkoj županiji. Peti okrugli stol organiziran je 2020. s temom *Pet za 5:*

Izazovi, prilike i odgovornost za školske knjižnice.

Edukaciju knjižničara Karlovačke županije Matična služba provodi s ciljem usavršavanja njihovih profesionalnih znanja i vještina organizacijom stručnih seminara i sastanaka. U 2020. godini Matična služba organizirala je dvije stručne edukacije i jedan okrugli stol sa sljedećim temama:

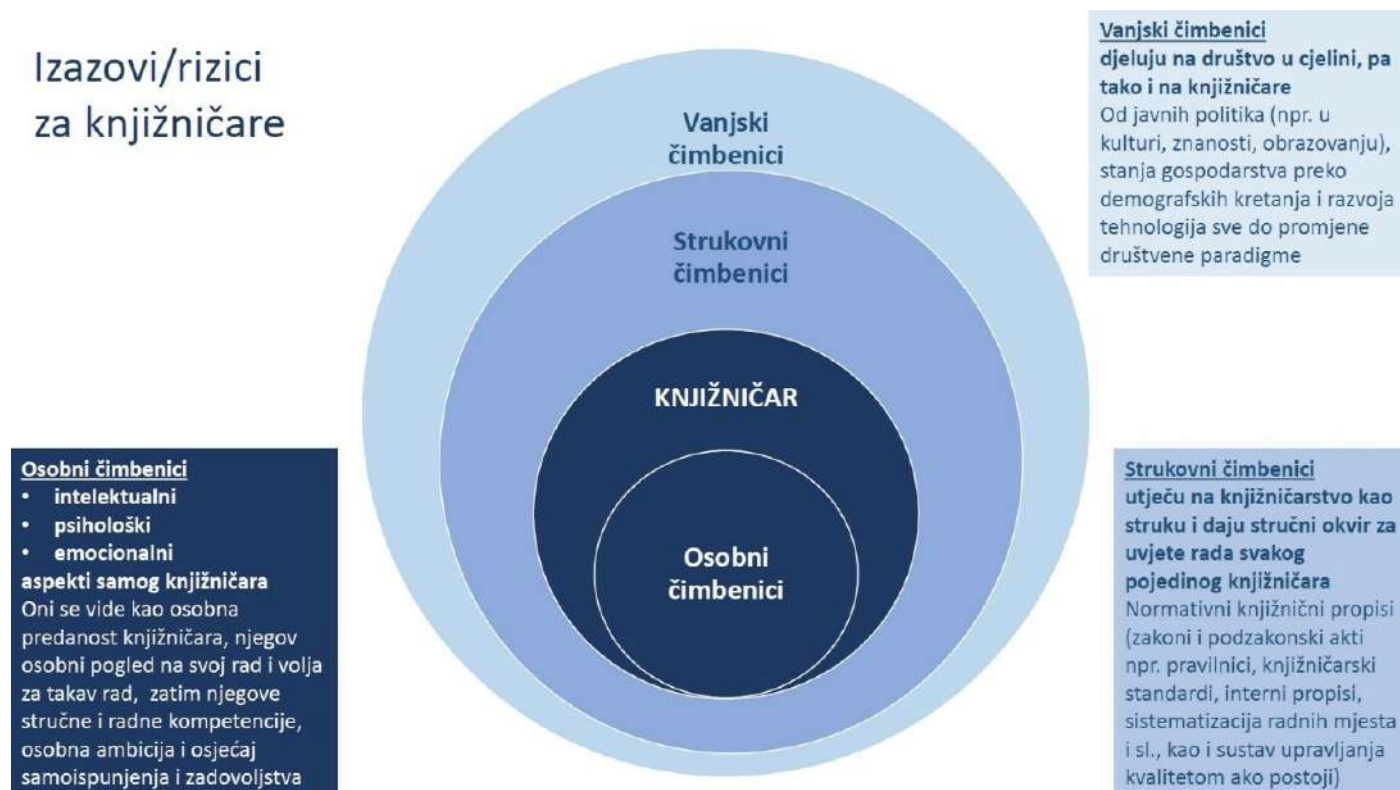
- 5. okrugli stol „Pet za 5: Izazovi, prilike i odgovornost za školske knjižnice“, Karlovac, OŠ Dubovac, 28. 2. 2020.

- predavanje dr. sc. Ksenije Tokić "Kulturna baština knjižnica kao turistički potencijal", Karlovac, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ i putem ZOOM-a, 23. 6. 2020.

- webinar mr. sc. Ivo Tokić „Održiva školska

knjižnica – izazovi i prilike“, virtualno, 12.
11. 2020.

Izazovi/rizici za knjižničare

Slika 1. Webinar mr. sc. Ivo Tokić „Održiva školska knjižnica – izazovi i prilike“

Prostora za podizanje kvalitete knjižnične djelatnosti još uvijek ima. Matična služba prati rad školskih i narodnih knjižničara i kroz stalne kontakte prikuplja i obrađuje podatke te nudi savjetodavnu stručnu pomoć.

PRIKAZI, INTERVJUI I RAZMIŠLJANJA

INTERVJU S IVANOM KRALJEVIĆEM, INICIJATOROM I VODITELJOM ZELENIH KNJIŽNICA

**Razgovarao:
Miroslav Katić**

Ivan Kraljević, viši je knjižničar, voditelj Posudbenog i informacijskog odjela u Sveučilišnoj knjižnici u Puli i glazbenik. U dva mandata obnašao je funkciju predsjednika Društva bibliotekara Istre te bio član Glavnog odbora Hrvatskog knjižničarskog. Od 2011. godine inicijator je i voditelj projekta Zelena knjižnica u Hrvatskoj. Dobitnik je i nagrade „Tibor Toth“ (2018.) koju mu je Hrvatsko informacijsko i dokumentacijsko društvo dodijelilo za doprinos razvoju zelenih knjižnica. Upravo su Zelene knjižnice razlog našeg intervjua s njime.

1. Za početak, kako je jedan Brođanin, koji je odrastao u Križevcima, studirao u Zagrebu, završio u Puli?

Moji djedovi i bake su iz Broda, roditelji su mi se tamo rodili, sestre i ja isto. Volim te moje brodske temelje. Draga mi je ta sretna prijeratna Slavonija gdje sam provodio školske praznike, a zapravo sam odrastao u Križevcima i tamo završio osnovnu i srednju školu. Zagreb je moj studentski grad, a Pula

je moj četvrti grad u kojem sam provodio praznike jer imam dosta rodbine u Puli. U Pulu sam dolazio sve češće ljeti i otkrio jaku rock, punk i metal scenu koja mi je bila bliska. Tu sam stekao prijatelje i na kraju dobio djecu, male Puležane. I, evo, sad sam tu. Živim sa suprugom na zadnjem katu zgrade s velikim pogledom na Pulu, šumu, nebo i s malim pogledom na more. Tu već 20 godina radim u Sveučilišnoj knjižnici.

2. Možda neki ne znaju, ali osim što si cijenjeni i nagrađivani knjižničar, ujedno se i vrlo uspješno baviš glazbom. Kako spajaš knjižničarstvo i glazbu?

Knjižničarstvo je profesija koju nisam planirao, ali drago mi je da mi se dogodila. Završio sam filozofiju i arhivistiku, a bibliotekarstvo nešto kasnije nakon zaposlenja u knjižnici. Sad mi je drago da je tako ispalo jer to je prekrasno zanimanje koje ti između ostaloga dozvoljava da se baviš i drugim stvarima. Glazba me prati odmalena. Završio sam Muzičku školu u Križevcima, a poslije sam imao nekoliko

bendova u srednjoj školi i na fakultetu. Nakon Križevaca i trinaestogodišnje muzičke stanke, u Puli sam se opet nastavio baviti autorskom glazbom i nakon dva zapažena glazbena projekta, osnovao sam bend Ostaci zvuka, s kojim sam objavio album za Aquarius Records u kojem još uvijek djelujem. Ove smo godine inspirirani "novim normalnim" objavili singl bez izdavača pod nazivom "Srednji prst prema javi" koji je dobio jako dobre kritike. <https://youtu.be/vYjzpogzu3w>

Slika 1.

3. Tekstopisac si, gdje dobivaš inspiraciju? Da upotpunim pitanje, kreativnost je obično vezana za dokoličarenje? Odakle ti vremena?

Dokolica je jako bitna. Ne bi bilo umjetnosti bez nje. Nismo roboti. Ne živimo samo da bismo radili i bili profesionalci. Bitno je

statu, zapitati se gdje smo to stali, kuda idemo, što se događa, zašto se događa, tko smo, zašto smo... Inspiraciju nalazim u tim pitanjima – u tuži, sreći, gluposti, ljubavi i čudnim ljudskim putovima. Zapravo, moje pjesme nastanu u tim nekim kratkim trenucima kad nisam knjižničar, kad djeca i supruga nisu doma, kad zaronim u sebe i dohvatim gitaru. Nije to često, ali ipak se povremeno dogodi.

4. Promijenio si nekoliko bendova, ali mi se čini da je grunge nešto s čime si započeo i čijim korijenima se uvijek vraćaš. Kako spajaš ideale mladosti s potrebitostima odrasle dobi?

Grunge je meni bio svjetlo na kraju tunela 90-ih kad sam počeo ozbiljnije pratiti i stvarati glazbu. U to vrijeme kad je u svakom kafiću i diskoteci treštao CRO dance, koji je u malim dozama možda mogao biti zabavan, a *overdose* koji smo dobivali meni nije bio podnošljiv, odjednom se pojavila Seattle scena i to je bilo to. Dugo sam prije žalio da se nisam rodio recimo u vrijeme Woodstocka i odjednom sam bio sasvim zadovoljan da živim u 90-ima – barem u glazbenom smislu. S bendom ponekad zaronim i u neki drugi žanr, ali uvijek se prepoznaje taj neki potpis

grungea, makar u naznakama. Godine nisu toliko presudne ako radiš ono što te ispunjava i ono što voliš, a neke teme i ideali su bezvremenski. Tako mi se bar još uvijek čini, a možda nisam još dovoljno odrastao. Tko zna?

5. Krenimo konačno s knjižničarskim temama. Godine 2011. pokrenuo si projekt Zelena knjižnica, a s time i razvoj sustavnih zelenih programa u knjižnicama diljem Hrvatske. Koliko dosad knjižnica provodi zelene programe?

Slika 2.

S obzirom da me zanima filozofija, dugo sam se mučio s klasičnim pitanjima tipa "Što je smisao života?". Od početka 2000-ih dosta vremena sam provodio na forumima koji su se bavili takvim i sličnim temama i u jednom trenutku sam shvatio da nema smisla života bez života, a sam život,

odnosno platformu na kojoj je moguć, ugrozili smo kao ljudska vrsta. Još neko vrijeme proveo sam u raspravama pa shvatio da nije potrebno samo raspravljati nego izaći iz *comfort* zone internetskih i inih rasprava i početi djelovati. Očito je da imamo samo jedan planet na kojem možemo biti glazbenici, knjižničari, arhitekti, ljevica, desnica – bilo što... i da bez planeta nemamo platformu za ikakvo djelovanje. To je najbitniji problem, gorući problem koji trebamo zajednički riješiti i to svi, svatko iz svoje domene. Moja domena je knjižnica, pa sam od te točke krenuo i za vrijeme predsjedavanja Društvom bibliotekara Istre pokrenuo sam projekt Zelena knjižnica. I evo već deset godina, organiziram predavanja, filmske projekcije, tribine i promocije knjiga ekotematike, s ciljem edukacije javnosti i širenja svijesti o održivom društvu. Na početku je to bio istarski projekt, ali brzo se proširio po cijeloj Hrvatskoj i danas svi znaju za pojam zelena knjižnica. Vjerujem da se svaka knjižnica barem minimalno uključila u akciju zelenog opismenjavanja svojih korisnika i šire javnosti.

6. Mnogima je bilo nepojmljivo da upravo knjižnice pokreću zelene teme.

Kako su na početku reagirali korisnici, a kako kolege knjižničari?

Već sam prije spomenuo da je bitno da se svi uključimo jer ovo se tiče svih nas i svake djelatnosti. Zapravo nije čudno da upravo knjižnice budu pioniri, svjetionici i rasadnici takvih ideja, jer to su uvijek i bile na neki način. U početku možda nije išlo brzo i efikasno kako sam želio ili kako sam mislio da bi trebalo ići, no korisnici su vrlo brzo pokazali interes i odaziv je bio jako dobar. Mediji su se vrlo brzo zainteresirali, a neko sustavnije širenje ideje desilo se 2015. godine osnutkom Radne grupe za zelene knjižnice pri HKD-u kojem smo kroz zajedničke akcije "Pokrenimo zelene knjižnice", ali i kroz organiziranje Zelenog festivala i 1. međunarodne konferencije za zelene knjižnice, ojačali i omasovili ovu ideju u široj knjižničarskoj zajednici.

7. Zelene knjižnice se mogu podijeliti na zeleno poslovanje i aktivnosti zelene knjižnice. Što je od ta dva segmenta više razvijeno kod nas u RH?

Zeleno poslovanje u vidu učinkovitog energetskeg zgradarstva, uporabe obnovljivih izvora energije i slično zahtijeva velika ulaganja. Na tu stepenicu još nismo ozbiljno zakoračili, ali doći će i to vrijeme jer

je politika konačno shvatila koliko je to bitno. To je sve još uvijek globalno preslabo i presporo, ali puno bolje nego prije 10 godina kad smo krenuli. Hrvatske knjižnice će s obzirom na naše standarde tu još kaskati, ali možemo biti ponosni koliko smo već napravili što se tiče zelene pismenosti koju promičemo kroz brojne aktivnosti u sve većem broju knjižnica.

8. S obzirom na to da si dugo u projektu zelenih, kako funkcioniraju knjižnice u svijetu i kod nas? Postoji li kakva razlika? Imaš li neki uzor kojemu težiš?

Nedavno je održan međunarodni skup posvećen zelenim knjižnicama u organizaciji Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu na kojemu smo mogli čuti i vidjeti brojne primjere iz zemlje i svijeta. Vidi se da uređenije i bogatije države više ulažu u knjižnice, ali vidi se i koliko neki sa skromnijim proračunima to nadoknađuju kroz aktivizam. Na samom početku se činilo da gasimo požar čašom vode i da grabimo mikroskopskim koracima, ali kad pogledam cijelu dekadu djelovanja Zelene knjižnice, ipak se vidi promjena. Stasale su brojne generacije učenika, studenata, poljoprivrednika i ostalih korisnika na koje, smo u

sklopu Zelene knjižnice ostavili neki zeleni trag, neko zeleno sjeme koje je negdje niknulo i nastavilo se širiti. Prije samo deset godina političari se skoro uopće nisu bavili klimatskim promjenama, iako su i tada znanstvenici alarmirali da je to jedan od najbitnijih problema na planetu. Danas vidimo da je i političarima to postalo jako bitno, ali da su još uvijek u prokrastinacijskom modelu i da se još uvijek štiti profit i stari sustav koji nas sve brže gura u provaliju. Zato je jako bitan pritisak odozdo, a tu smo između ostalog i mi zeleni knjižničari s porukom: „Nemojmo uprsati – dobre planete je teško pronaći.“.

Slika 3.

9. Koje su sve ustanove, udruge i pojedinci s kojima najviše surađujete?

Najviše surađujemo s pulskim sveučilištem i Kinom „Valli“, a najviše predavača nam dolazi iz nevladinih organizacija i s drugih sveučilišta. Što se tiče filmova, najviše surađujemo sa Zelenom akcijom.

10. Koja su događanja najviše posjećena?

Najposjećenija predavanja su bila ili ona kontroverznih tema tipa „Sukob javnog i privatnog interesa u farmaciji i medicini“, oko kojih se recimo danas više nego ikad lome koplja, ili ona izuzetno zanimljivih i karizmatičnih predavača, npr. našeg Korada Korlevića, ili pak ona koja su bila dobro tempirana, poput predavanja Mirele Holy u kriznom trenutku njezine političke karijere i u trenutku kad je vladalo veliko nezadovoljstvo oko Plomina C. Sve projekcije organizirane u Kinu „Valli“ također su bile izuzetno posjećene. Svaka spomenuta aktivnost okupila je preko 200 posjetitelja. U istarskoj Zelenoj knjižnici smo u ovih deset godina organizirali oko 180 aktivnosti koje je posjetilo oko 8000 korisnika.

Slika 4.

11. Što je potrebno kako bi knjižnica dobila titulu zelene knjižnice?

Svaka knjižnica koja pokreće bilo kakve zelene programe, može koristiti naš logo, slogan i naziv zelene knjižnice. Nema tu titula – samo akcija.

12. Već sedmu godinu zaredom radite na akciji “Pokrenimo zelene knjižnice”? Koji je bio cilj? Tko su partneri u projektu i kako si zadovoljan ovogodišnjom akcijom?

Ova akcija je jako bitna jer već sedam godina nudimo filmove s E?! – okolišnog filmskom festivala u suradnji sa Zelenom akcijom. Sedam godina se u svakom trenutku bilo koja knjižnica može uključiti, a do sada se uključilo ukupno 230 knjižnica koje su u ponudi imale skoro 60 filmova. Cilj akcije je motivirati knjižničare na

samostalno osmišljavanje programa u sklopu Zelene knjižnice u njihovim matičnim ustanovama, ali i educiranje javnosti i širenje svijesti o održivom društvu i nužnosti zaštite okoliša. Ovogodišnja akcija pokrenuta je nedavno i trajat će godinu dana do iduće akcije. Za sada se uključilo 14 knjižnica, što nije loš start, a vjerujem da će se do kraja akcija taj broj znatno uvećati. Više o akciji možete saznati na poveznici shorturl.at/boy15.

Slika 5.

11. I za kraj, hoćete li biti naš gost na Zelenom festivalu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac ?

predstavljao upravo Zelenu knjižnicu Društva bibliotekara Istre i početke djelovanja Radne grupe za zelene knjižnice.

Naravno da ću biti vaš gost. Bit će mi drago. Zadnji put sam bio 2015. godine i tada sam

Slika 6.

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

www.dkkz.hr/kalibar

